

A
FERRER Y CODINA

UN MANRESA DE L' ANY VUIT

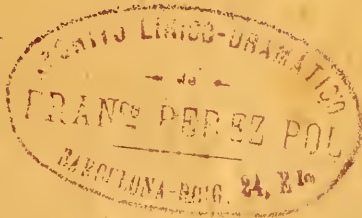
PREU: 8 RALS.

TEATRE CENTRAL LÍRICH-DRAMÁTICH.
CARRER DE LA UNió, NÚM. 3, PIS TERCER.

UN MANRESÀ DE L' ANY VUIT.

UN MANRESÀ
DE L' ANY VUIT

DRAMA EN TRES ACTES

ORIGINAL DE

ANTON FERRER Y CODINA.

*Estrenat ab extraordinari aplauso en lo Teatro de Novetats
la nit de 26 de Febrer de 1879.*

BARCELONA:

ARXIU CENTRAL LÍRICH-DRAMÁTICH DE RAFEL RIBAS,

CARRER DE L' UNIÓ, NUM. 5, PIS 3.º

1879.

REPARTIMENT.

PERSONATJES.

ACTORS.

TUYAS.	D.ª CARLOTA MENA.
BARTOMEU.	D. ANTON TUTAU.
BENET.	» MANEL ALONAR.
ARTUR. <i>Coronel Francés</i>	» ARTUR CARRERAS.
MATEU.	» JOAN BERTRAN.
DUPORTIER. (Coronel Francés.)	» JORDI PIGRAU.
LLUCH.	» LLUIS LLIBRE.
JOAN.	» N. FORCADES.
MIQUEL.	» JAUNE GILI.
PERE.	» LLUIS BAUDIN.
OFICIAL FRANCÉS.	» N. N.
NUNCI.	» N. N.

Pagesos, soldats francesos, ciutadans, etc.

La escena pasa en Manresa, los dos primers actes, en Febrer de l' any 1812, y lo tercer en Palleijá en Setembre de 1813.

La propietat d' aquesta obra pertany á son autor y ningú sens són permis, podrá representarla, traduhirla ni alterar son titol, acullintse, pera fer valer sos drets, á la lley vigent de teatros.

Lo director del *Arxiu central lirich-dramátich*, D. Rafel Ribas y los seus corresponsals fora de Barcelona, son los encarregats del cobro dels drets de representació.

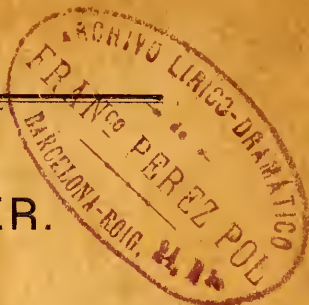
BARCELONA :

IMPRENTA DE MAGRINA,
Plassa de la Universitat, núm. 7.

43

ACTE PRIMER.

La escena representa un hostal al peu de Manresa. Al fondo, porta de entrada á l' esquerra del actor duas portas més; una que conduheix á las habitacions, l'altra al celler y corrals. A la dreta, en primer terme, una finestra; en segon una llar de foch, hont s' hi cou lo sopar, y en tercer una finestra de pou. Al fondo una pastera, alguns sachs arrimats á la paret; una taula llarga á l' esquerra, hont hi haurán varios soldats francesos bebent y jugant; al estrèm un braser, hont hi ha en Joan, Mateu y Miquel escalfantse. A la dreta duas taules petites desocupada la una y l'altra ocupada per un soldat francés que juga á cartas ab en Pere, mentres Benet, ab un mirall, ensenya las cartas á aquest últim. A cada taula hi ha una llumanera. Mólta animació.

ESCENA PRIMERA.

BENET, PERE, MIQUEL, JOAN, MATEU. Soldats y pajesos.

- BENET. Vaja, que si aixís no guanyas...
PERE. (Te farè eixir cabells blancs.)
Afányat, que 'm don' racansa de jugar ab tu.
- BENET. Si apar
que las coneixes...
- PERE. A tots... (Per lo joch.)
y las curanta.
- BENET. ¡Mal llamp!
¡quina sort tant declarada!...
Crech que aquet may guanyará.
Mira aquell, vaja, Benet...
Vaja, no val... (Ab burla.)
- JOAN. ¡Ah! ¡Ja! ja!
TOTS. (Rient.)
- BENET. Calléu, deixéu que l' estafi.
TOTS. ¡Ja! ¡ja!
- JOAN. Bé, aixó si, es un gabaitx.
¿Y qué saben de la crida?
- MIQUEL. ¡Oh! sí, sí que la farán;
jo, segons crech, aquet vèspre
sortirán á pregonar l.
¿Y donan per ell?...
- MATEU. Mil lliuras,
JOAN. viu ó mort.
- MIQUEL. Foll ne será

- JOAN. qui li posi la mà á sobre.
No ho creguéu; tots los gabaitxs
conéixen qui es el Negre
per atansarshi d' un quart.
- MATEU. ¿Y qui os diu que per mil lliuras
no l' agafi un catalá?
- JOAN. ¡Un catalá agafá al Negre!...
no ho es qui ho diu, no. *(Aixecantse.)*
- MATEU. peséu millor las paraulas. *Joan*
(Fent lo mateix.)
- MIQUEL. ¡Vaja, homens!...
JOAN. Qui es capás
de da pensa á semblant cosa,
ó es francés, ó afrancesat,
que 'l pit que hi brolli sanch bona
no pot darli ara ni may.
Jo suposo...
- MATEU. Jo de ferm
JOAN. vos parlo.
- MIQUEL. Vaja, Joan,
deixéus ara de rahons,
y vos Matèu...
- MATEU. Es que apar
que 'm miri, fa temps, d' un modo...
JOAN. Es que á mi també m' apar
sentir fetor de traiciò
á vora vostra á acercarm'.
- MATEU. Repetíume eixas paraulas
á fora.
(Benet deixa d' ensenyar las cartas per escollar.)
- JOAN. A qualsevol part
per dirlas y sostenirlas
estich sempre aparellat.
- PERE. Vaja, homes, fora rahons
JOAN. Y si sòu home y os plau,
sòta 'l torrent vos espero. *(Se 'n va.)*
- BENET. (No hi ha pòr; no hi anirá.)
MATEU. Espèrami tant com vulgas,
no 's rebaixa en Matèu tant. *(Sentantse.)*
- MIQUEL. Tambè dihéu unas paraulas...
MATEU. ¿Y tots los homes, acás,
son fidels encar que sigan
tant com jo y vos catalans?
- BENET. (Tu siqu' ho ets, ¡mal dimoni!
aixis te partis un llamp.)
- PERE. Mira, Benet, que ja perdo. *(Per lo joch.)*
BENET. ¿De veras? (Vinga 'l mirall.)
MIQUEL. Ab aixó teniu rahò;
no tots som bons catalans.
- MATEU. Lo que tè... que aquet ximplet...
MIQUEL. Las donguèssin per matar
al juèu d' en Malaparte,

y no pe 'l Negre...

MATEU.

Es vritat.

Jo, pü, penso d' igual modo.

MIQUEL.

Un home, com ell, que ha dat
tot sol, mès gloria á Manresa
que junts tots sos habitants...

MATEU.

¡Y qui dea ser !

MIQUEL.

¿Qui pot dirho?

No li han vist la cara may,
que la dü sempre tapada
ab la careta.

PERE.

Gabaitx,

tu pagas.

(S' aixeca y va á aumentar el grupo de Matèu y Joan.)

BENET.

Donchs ja estich llest.

MATEU.

¿Y vos no l' habeu vist may?

PERE.

¿De qué 's parla?

(Assentantse.)

MIQUEL.

Una vegada

y es va portar com un brau.
Anàvam cap á Cardona
ab en Benet... deu fè' un any,
y al ser ja aprop de la vila...
¿qué vos diré?... al cant d' un gall,
t' ovirèm quatre d' aquestos
que s' estavan atracant
de rehims ; jo que allavorans
dich á 'n Benet:—Si te 'n vas
á busca' una carrabina
del hostel qu' ara hem passat,
mirarè de ferne caure
algun, pro com aquet...

MATEU.

¡Ca!

No s' embolica per res.

MIQUEL.

Es gira, y com un izart
me deixa sol.

PERE.

Va fè' bè.

Seguiu, seguiu.

MIQUEL.

Va sè 'l cas;

que aixís que aquest va sè' fora
deixantme allí sol plantat,
veig sortir d' unas verdissas
que hi havia pe 'l resguart
de la vinya, un bulto negre,
y á poch á poch, fentse pas
per entremitx dels serments,
va dret als quatre gabaitxs;
en sent que fou ben prop d' ells,
vet' aquí qu' aixeca 'l cap,
y veig que duya la cara
tapada desde assí al nas
ab una careta negra.

MATEU.

¡Era ell!

TOTS.
MIQUEL.

¡El Negre! (*Als ajesos que escoltan.*)
Encar

no vaig véure'l bè que—; ¡Pum!—
fent un endemoniat salt,
cau al bell mitx dels francesos;
ja duya obert á la má
un ganivet d' una cana,
y... ¿qué hos durè? ab un instant
d' aquest vull y aquest no vull,
va donar per resultat
que als dos minuts no quedava
á 'n allí cap mes gabaitx,
que un, que 'l mateix qu' una guilla
s' escorria vinya avall.
Y ells, ¿qué li van fer?

MATEU.
MIQUEL.

Tant sols
se 'n va emportar del combat
un endiablát cop de pedra,
que se 'l deguè aná' á curar
entre mitx de las verdissas
d' hont habia eixit avans.
Jo vaig seguir per Cardona,
trovant allí en un cercat
á n' en Benet, que volguent
haberne un niu de perdals,
habia caigut d' un arbre
del camí, obrintse lo cap.

BENET.

(*Que passa prop del grupo.*)

Mès me vaig estimá' aixó
que no que 'm 'guessin pelat.

(*Benet, durant tota aquesta escena, deu estar en moviment ser-
vint per las taulas.*)

ESCENA II.

Los mateixos, LLUCH.

LLUCH.
MATEU.

Matèu, un parte.

(*Apart á Matèu.*)

¡Ah! Ola.

(*S' aixeca y va á la taula vuída del primer terme.*)

LLUCH.

(*Diu que 'l tenim de fè' á mans
del regiment qu' eixa nit
á Manresa ha d' arriuar.*)

MATEU.

(*Está bè...*) ¡Benet!... dos gots.

LLUCH.

¿Sabeu que tenim lo cap
poch segur sobre la espatilla?

MATEU.

Sempre haurás de ser cobart.

Jo necessito ser rich,
y com que dejorn ó tart
fiudrém de ser tots francesos,
val mès qu' ho siguem avants.

- LLUCH. Es que á mi m' diu la planeta
que tinch de morir penjat.
- MATEU. Son faulas... y bè, del Nègre
¿qué se 'n sab?
- LLUCH. ¡Oh, qué se 'n sab!...
- BENET. Aquí está 'l que demaneu.
(*Posant dos gots y una ampolla á la taula.*)
(¡Quin parell de galipaus!)
- LLUCH. Lo qu' es jo, hi sentit la crida.
- MATEU. ¡Qui 'l poguès cassar!
- LLUCH. ¿Cassar?
- MATEU. ¡Dèu me 'n reguart d' atansarmi!
- LLUCH. ¡Ab astússia!...
- Ca! ca! ca!
- MATEU. Es més valent que cap llop
quan surt del bosch afamat.
- LLUCH. Jo farè tot lo que puga
per arretglarli un parany.
- MATEU. Miréu qu' ell no vos hi cassi.
¿Y la Tuyetas, qué tal?
- LLUCH. Aquet tinent de gabatxos
al últim la pescará.
- MATEU. Ni en broma m' ho diguís, Lluch.
- LLUCH. Com veig que hi tèn pendò alt,
y en Bartomeu ho contempla...
- MATEU. Ans lo de dalt vindrá á baix,
Jo 't juro que será mèva
de un modo u altre.
- LLUCH. Veyam.
- MATEU. Es estrany que 'n Bartomeu
ho vulgui, odiantlos tant.
- LLUCH. Aquet Artúr, apareix
que li ha dat cervell de gat.
- MATEU. Com qu' es un xicot tan guapo
y alegre, y festeija tant
á són oncle com á n' ella...
¿Y no es per qui?
- MATEU. Ja es estrany.
- MIQUEL. Ja veus, donchs, perquè 'l coneixen
per tot per lo Manresa.
- PERE. Per xó que á mi m' estranyava,
perque aixó de Manresans
ho som tots.
- MIQUEL. Bè, si, es aixó;
com que va viure tants anys
all pe 'ls vols de Figueras,
van comensá el Manresá,
y ara, fins sent á Manresa,
el Manresá li ha quedat.
(*Un francès pica á una taula.*)
- BENET. Ja va! (Cara d' escarxofa.)
- MIQUEL. ?Bè deheu está' enterat

- PERE. de la sorpresa d' avuy?
Ja ho sè: lo corn.al tocar,
cada escú á dins de sa casa
ha de matá' als allotjats
- MIQUEL. Ja es una bona pensada.
- PERE. Aixís ho han disposat.
- MIQUEL. Quin Cabo de Somatent
es en Bartomeu; no n' li ha
gayres que fassin més feyna.
- PERE. ¡Oh sí, ja 'ls ne fa de mal!
pero aixó si, tè una colla
que 'ns deixariam penjar
per ell, no una, cent voltas
si convè.
- MIQUEL. Tambè es vritat.
- PERE. ¿Ja 's conta ab lo regiment
que diu que tè de pujar
avuy?
- MIQUEL. Si, home; ja s' li conta.
Millò; aixís mès n' hi haurán.
(Se sent fora 'l cant d' Artur.)
- Ja tenim aquí l' Artur.
- LLUCH. ¿No 'l demanavau? Ja 's sent.
- MATEU. ¡Aixís un llamp lo partis!
- PERE. Veus' aquí un xicot, Miquel,
que pagaria cent lliuras
perque no siguès francès.
- MIQUEL. Lo mateix me passa á mi.

ESCENA III.

Los mateixos, ARTUR.

- ARTUR. Mòlt bona nit, gent de Dèu.
*(Al passar frente 'ls soldats, aquets se cuadran y luego 's tor-
nan á assentar.)*
- PERE. ¡Ola, Artur! ¿qué 's diu de nou?
- ARTUR. Que 'l nunci va pe 'ls carrers
fent lo pregò d' aquet Negre
que sempre 'ns dona mal temps.
Es enemich, y, si 'l matan,
creguéu que á fè 'm sabrá greu.
Es valent, y jo aplaudeixo
lo valor.
- BENET. Ben dit.
- ARTUR. ¡Benet!
Porta un porró de mistela
que pago jo.
- BENET. Donchs ja vé.
- ARTUR. Al sè' en lo combat, brallemnos;

pero en el hostal, bebem.

Mòlt ben dit.

MIQUEL.

ARTUR.

¿Que no es aixís?

¿Per ventura tots no ho fem
perquè siga aquest ó l' altre
d' un floch ó d' un altre, rey?
¿pús perquè havem d' odiarnos
los pobres, que som no més
instruments de la ambició
dels magnates per qui ho fem?
Jo combato, perquè sòch
militar, y ho haig de fer;
vosaltres...—¿perquè negarho
per més que siga francès?...—
per la vostra independència.

La causa que defenséu
es més justa que la nostra;
¡ojalá fos al revés!...

pero ¡que rodi la bola!

¡La mistela!

BENET.

ARTUR.

¡Donchs bebem!

JOAN.

Veyéu qui és que pot odiarlo.

PERE.

Es impossible.

ARTUR.

Miquel,

(*Dantli un got*)

vaji pé 'ls ceps que us trepitjan
los nostres caballs... paréu.

(*L' hi posa.*)

Pere...

(*L' hi abocv.*)

PERE.

No me 'n poseu gaire,
qu' es mòlt fort.

ARTUR.

¡Y qu' ha de ser!

Si fins el dit s' hi ensorra
si á dins del got el fiqueu.
Brindo, perquè de la guerra
l' últim dia siga breu.

¿Y vosaltres?

(*A Matèu y Lluch.*)

MATEU.

Ja 'n tenim.

No n' havem de menester.

ARTUR.

Sòu amable com l' ortiga.

MATEU.

Sòch del modo que 'm fèu Dèu.

BENET.

(*Debia tenir poca feyna*

Dèu quan te va fer.)

ARTUR.

Lo qu' es

la rábia que vos devora;
ho agaféu mòlt mal, Matèu.
Diu que no s' agafan llebras
á só de tabals.

MATEU.

¿Y bè?...

¿Teniu ganas de disputas?
Aquí ningú os deya ré;
més valdria que siguésseu
més francès... si sòu francès,
y no enrahoná' de un modo

que sembla que 'ns demaneu
perdò...

ARTUR. ; Perdò, demanarvos!... (Ab arranque.)
MATEU. Y aixó no ho fa cap valent.

Pero qui no vos coneixi
que no vos compri; aixins feu
lo que aquella vella feya.
que posaba á Sant Miquel
un ciri, y á n' el dimoni
un n' hi posaba també,
perque no poguès may pérde
á qualsevol part qu' anès.

ARTUR. Sino que jo hos he buscat
la boca, faria que
vos menjésseu las paraulas
qu' haben dit.

MATEU.

; Qu' habiau de fer! (Alsantse.)

¿no veyéu que sou un nin
si al mèu costat vos poséu?

ARTUR.

Nin, pero que d' un gegant
tè la firmesa y l' alé;
nin crescut entre 'ls perills,
adormit ab cants guerrers,
y desvetllat per la diana
en lloch del maternal bès.

Nin, que ha tingut per caricias
las fatigas del servey,

istius de foch en Italia,
y allá á Russia iyerns de gel.

Nin, que dū baix l' uniforme,
com un apreciat joyell,
mil feridas ressebudas
sempre de frente, Matèu.

Nin, que'n las planas de Jena
condecorat ne siguè

á sobre el camp de batalla
per l' emperador mateix;

y que en Austerlitz, Moscowa,
Ratisbona y Abensberg,
y en la toma de Viena,
á doixo la sanch hi tè.

Nin, que sens' pòr de cap mena,
sadoll l' exemple segueix

dels que pasáren d' Arcola
lo pont rujantlo lo fer-

Dels que tenint las pirámides
com testimonis del temps,

fèren la més gran proesa
que escriurá lo sigle aquell;

y nin, ja per acabar,
que per sèbre la pò"l qu' és
ha de preguntar' ho á homes

que sian com vos, Matèu;
perque ell, com que may l' ha vista,
ni solsament la coneix.

MATEU. Vos hi dit que sòu un nin,
y no m' en desdich.

LLUCH. ¡Matèu!

ARTUR. Pero ab forsa per tirarvos
lo got á la cara.

MATEU. (*Aixecatse.*) ¡Féu'ho!

ARTUR. Ja li teniu. (*Va per tirarli.*)

MATEU. Donchs á véurer.
(*Pere agafa 'l bras d' Artur.*)

ARTUR. Assentarse.

(*Als soldats que s' han aixecat ab aire amenasador.*)

ESCENA IV.

Los mateixos, TUYAS.

TUYAS. ¡Qu' ès aixó?

MIQUEL. (*Pobre de tu si fos d' ell.*)

Res... aquet... ¿què no 'l coneixes?

MATEU. No ho creguis, ha sigut ell.

ARTUR. Es vritat, jo 'n tinch la culpa,
no succehirá may més.

TUYAS. ¿Que sempre que l' oncle es fora
hi ha de haber rahons?

BENET. ¡Si!... ¡bè!

ara jo pago la festa
sense fer ball... ¿sabs lo qu' ès?

que no pot véure' á l' Artur

perque vos estimeu; ¡net!

ara que ho renti qui vulgui.

¡Mira que 's torna bermell!

Bè, si, sempre serás ximple.

Y vos, sabí.

Es... (*Ameuassantlo.*)

TUYAS. ¡Benet!

fesme 'l favor de callar.

MATEU. ¡Oh!

TUYAS. Y vos feu lo mateix.

Ja sabeu que no m' agrada,

y menys quan l' oncle no hi es,

que á n' aquí hi hagi disputas.

(*Va cap á la llar á véurer lo sopar.*)

MATEU. Per mi ja está mort.

PERE. (*Aquet*

es un que no 'm cap al cap
que l' estimi 'n Bartomeu.)

MIQUEL. ¿Qué voleu ferhi?

ARTUR. ¡Ba! ¡fora!

La Tuyas ha dit mòlt bè;

y en proba de que no vuy
que d' aixó se 'n parli més,
aquí va la mèva má. (*Oferintla á Matèu.*)
Y aquí la mèva. (*Després de duptar.*)

MATEU.
ARTUR.

Apreteu;

qu' encar qu' es un xich petita
es tant forla com l' acèr.
(*Se sent la trompeta del nunci, mòlt llunyana.*)

MATEU.

Crech que ab acèr també 's topa.

TOTS.

¡Lo pregò!

ARTUR.

No 'l sentirem.

(*Mentres escoltan ab atenció si poden sentir al nunci entra
Joan depressa y din ab rapidesz los versos á Miquel y Pere.*)

JOAN.

Minyons; están sent la crida;

he vist l' hereu Segarref,
y diu que tot desseguida
per tots los pobles anem
de la bora de Manresa,
perque si lo Negre hi es
tinga al menys lloch d' amagarse.

PERE.

Donchs jo m' en vaig á Sellent. (*Anantse.*)

MIQUEL.

Y jo dret á San Pedór. (*Id.*)

JOAN.

Y jo á avisá 'ls altres. (*Id.*)

ARTUR.

Rès:

es massa lluny

(*P' el pregò deixant d' escoltar. S' acosta á la Tuyas.*)

BENET.

Ja vindrà

á ferlo á n' aquí també. (*Tocán las vuit.*)

¿Sentu? las vuit, á retiro. (*Tots s' aixecan.*)

TUYAS.

¿Que ja te 'n vas?

ARTUR.

Tornaré. (*Seguint enrahonant.*)

BENET.

Afluixeu la mosca, apa,
qu' hem de laneá'.

LLUCH.

(*A Matèu.*) ¿No 'ls veyeu?

MATEU.

Dèixals está, que festeijin.

BENET.

(*A un home.*) Tu, tu, no te 'n vajas... ¡ep!
aquí faltan quatre cuartos.

(*Artur se despedeix de la Tuyas.*)

TUYAS.

Vina aviat.

ARTUR.

Sí, mon bè.

TUYAS.

Pensa que al ser lluny de mi
l' anyoransa 'm mata, ¿sents?

ARTUR.

Que mon recort t' aconsoli.
Adèu.

TUYAS.

¡Adiòs!

LLUCH.

(*A Matèu.*) Bè, ¿qué fem?

MATEU.

M' quedo; ja 'ns veurèm luego.

LLUCH.

A la plassa 'ns trobarem.

Adèu, Benet.

BENET.

(*Arreglant y sense girarse.*) Adèu, ximple.

LIUH.

Gracias, home.

BENE.

¡Oh, de res!

(A un soldat. *Tuyas recull botellas y demès, d' espatllas al foro*)

MATEU. (Llegim el parte.)

BENET. (A un soldat cobrant.) Está bè.

(Se sent un tiro.)

tira

Que Dèu t' hagi perdonat.

MATEU. (No es mòlt lluny en Bartomeu.)

TUYAS. ¡Un tiro!

BENET. Algun cassador

qu' ha mort algun perdalet.

TUYAS. ¡Quin temps, quin temps, mare mia!

BENET. Tè, Tuyas, dèsa 'ls diners.

Si veyas, avans que jo,

al xich, ha quedat divent

una cuerna y la barreija. (*Tuyas es fica dins.*)

ESCENA V.

BENET, MATEU, luego, BARTOMEU.

BENET. No sè perque 's queda aquet

y tant que 'l Manresá 'l vol.

Quànts n' hi mort, avuy, veyam...

(Calculant.)

Dos, que fan set, y el sargento,

y el d' avans del pou, cabal,

catorse; bè; no es mal dia.

(*Bartomeu salta per la finestra de la dreta, ab manta y tra buch y com ab recel.*)

BARTOMEU. (Curanta, sense trobar

el que busco nit y dia

per tot arreu, fa tants anys.)

MATEU. ¡Bartomeu!

BENET. (Ah, ja es aquí.)

BARTOMEU. ¿Ja ho tenim tot ben tancat?

BENET. Si.

BARTOMEU. ¿Ja heu sentit la crida?

(*Es treu la canana y la posa sobre una cadira.*)

MATEU. Si.

BARTOMEU. ¿Y l' Artur?

BENET. Ara se 'n va.

No veyent el mucadó?

al balcó, podeu entrar

sens cuidado.

BARTOMEU. Bè; per xó

no crech qu' ell 'm fès cap mal.

¿Qu' esteu fent llum á las ànimas?

¿quants llums han d' estar cremant?

(*Ab mal humor.*)

BENET. ¡Oh! No puch pasferho tot...

(*Rècullint gots y arreglant las taulas.*)

ara acabo de tancar.

(*Los apaga.*)

BARTOMEU. Neteija aixó.
BENET. Ara vinch.
(L' hi dòna el trabuch.)
¡Uff! quina boca de drach!
(Encara es calent.)
(Lo deixa en un recò y segueix arreglant.)

BARTOMEU. ¿La Tuyas?
BENET. A desá 'ls cuartos.
MATEU. Veyam,

tant que os fieu del francés,
si algun dia os passarà
ab ell alguna trajería.

BARTOMEU. No ho crech.
BENET. ¿Qué li ha de passár?
MATEU. No me 'n faria gaire,

després de tot, es gabaitg.
(Menos me fio de tu.)

BENET. Ja sabs, Mateu, que dicar
no puch lo nom de francés,
pero per l' Artur, no 'm cap
al cor cap rencor, t' ho juro;
fins l' hi arribat á estimar.
BARTOMEU. Com que s' ho mereix.

BENET. Bè, sí,
MATEU. com que si no es ell, tu ja
farias malvas!...

BARTOMEU. ¿Perqué?
BENET. Per aixó 'l vuy més que may.
BARTOMEU. ¿Qué va ser?

BENET. Res; l' altre vèspre
al passá' el vi pe 'l sagal,
no sè qui debia ser,
que ja vaig sorti' espiat.
(¡Jo!)

MATEU. Un de ells me 'l volia pendrer,
BENET. jo no li vaig volé dar,
ens agafem, y á n' alli
volets venen, volets van,
fins que 'n venen quatre més
y ja 'm 'navan á pelar,
quan de prompte se 'ns acosta
un bulto, y sense parlar
comensa á repartir tantos
ab el plá d' un sabre, tant,
que al cap d' un minut, no més
quedaba jo sol nedant
á sobre una mar de vi...
'pro viu.

BARTOMEU. ¿Era ell?

BENET. Al passar
pe 'l fanal de Sant Domingo
el vaig coneixe', es trempat,

vaja.

MATEU. Serà 'l que volgueu;
per mi sempre es un gabaitg,
y francament, ab la Tuyas...
BENET. (Vaja, ja hi hem arriuat.)

ESCENA VI.

Mateixos, TUYAS.

TUYAS. Bona nit.

BARTOMEU. Bona nit, noya.

TUYAS. En quant volgueu, soparèm.

BARTOMEU. No vagis gayre depressa
que vull arretglá' 'l sellè.
Pènjam aixó á n' el seu puesto.

(Señala la canana á la Tuyas que la pren y entra per la porta esquerra.)

MATEU. (Hem de parlar.)

(Al passar prop d' ell la Tuyas.)

TUYAS. (¡Parlarém!)

BENET. (Ja ha tirat al vol.)

(Després que la Tuyas ha surtit.)

MATEU. No, vaja,

os haig de dir, Bartomeu,
que apoyant aquets amors
no obreu acertadament.
Ja sabeu que la amistat
me fa sols parlar.

BARTOMEU. Ja ho sè;

pero si aixís es felissa,
¿qué vols que fassi, Matèu?

À més que qualsevol dia
deixará 'l destacament,
y haurán sèt foch de ensenalls
aqueixos amors no més.

MATEU. Per xó te l' edat...

BARTOMEU. Ah, sí.

BENET. (¡Pica verdum!)

BARTOMEU. Sí, Matèu.

Jo hi cumpkert ja 'ls cinquanta anys,
y si un dia... ¡Oh! no més
el persarhi ja m' espanta.

MATEU. Bè prou que la casareu.

BENET. No n' hi ha poch que la buscan
aixís tot fentse l' manset.

BARTOMEU. Si un dia sòch á la gloria,
que desde allí puga al menys
contemplar la seva ditxa.

BENET. ¿D' ahónt? ¿D' allí dalt? Cá, rès;
procureu estarhi alegre

que aquí farèm lo mateix.
A més que allí 'ls primers dias,
ab tant grandios com deu ser,
tant sols per poder seguirho
ni ab un any estar2u llest.

BARTOMEU. Sempre has de surti' ab alguna.

BENET. O sinó l' avi, veyeu,
á fè qu' era sagristá;
ja veyeu si hi ha de ser;
ab deu anys no m' ha sortit,
mireu si estará distret.
En cambi 'l Ros de can Tanó,
qu' es mort no fa gayre temps,
lí va sorti' l' altre dia
á la sèva dona, dihent,
que portès curanta lliuras
de cera al pare Miquel.
Ja veyeu. Es com aquí,
qui hi pensa mòlt, qui no gens;
per xo dich, es massa lluny,
feu mal de prométrer res.

BARTOMEU. Vès, vès, vès què fa la Tuyas.

BENET. Allí qu' ompla aquell cossiet
d' olivas.

BARTOMEU. Donchs ves, ajudala
y neteija alló després.

(*Pel trabuch.*)

BENET. ¿Que os omplirè la canana?

BARTOMEU. Ja n' hi ha prou.

BENET. ¿Que sortiréu?

BARTOMEU. Pot sè sí; fes lo que 't dich.

BENET. Y ¿qué's pot sabé ahònt anéu?

BARTOMEU. Al infern.

BENET. Terra calenta.
S' hi deuenh fèr poch's bolets.
Ja veyeu... Un altre terra
que...

BARTOMEU. Vèsten al burdell.

BENET. Vull dir que...

BARTOMEU. ;Vèsten te dich!

BENET. (Vaya un génit per ná' al cel.)

(*Vá per hònt ha fet mutis la Tuyas.*)

ESCENA VII.

MATEU, BARTOMEU.

MATEU. No hi vist un xicot més plaga.

BARTOMEU. A lo ménos fos valent.

MATEU. Qué ha de ser... (*Volent dir que no*)

BARTOMEU. Si me l' emporto,
al cap d' un minut no 'l veig.

MATEU. Avuy no deheu sortir.
BARTOMEU. Després de dormí' un xiquet.
MATEU. ¿Qué se sab de Barcelona?
BARTOMEU. La insurrecció vá creixent,
y si l' espia no pica
no n' eixirá ni un francés.
MATEU. ¿Y á Hostalrich?
BARTOMEU. L' han guanyat;
pero tanta gent perdent,
que 'ls hi costa déu soldats
cada pedra del castell.
MATEU. Els hi teniu molta tirria.
BARTOMEU. ¿Si 'ls ne tiuch? Per mi, francés
vol dir: traició, infamia;
y encar que no m' ho manès
la veu de la mèva pátria,
no per xó faria menys.
MATEU. Sí que 'ls ne teniu de rábia.
BARTOMEU. A tots, ménos á n' aquet. *(Per l' Artur.)*
MATEU. ¿Per qué son de estranya terra!
BARTOMEU. No es per xó, no. ¿Sabs per qué?
¿sabs perquè jamay sossego?
¿sabs perquè ab calor y fret
de dia y nit per los boscos
ja tot sol, ja ab somatèn,
sòch la sombra, sòch la dalla
que fa caurer tant francés?
¿No ho sabs? no es estrany, tan sols
á n' aquí ho sab en Benet;
pero també pots saberho
pus ja sabs que aquí ets, Matèu,
l' amich que més aprecio,
qu' encar que ni som parents,
ni ets tan sols fill de Manresa,
mòlts favors avuy te dech.
Escolta, donchs, una historia,
y veurás si no faig bè
en perseguirlos com llebras
ab la afissió d' un llebrer. *(Pausa.)*
Fará alguns anys, no sè si eram
en torns del noranta tres,
anávam cap á la Muga
déu ó dotse trajiners
á portar fato á las tropas
de Càrlos quart, nostre rey.
Jo era pobre, ma familia
era tot ella un noyet
que va deixarme mà esposa
avans d' anarsen al cel.
Ab una dona cuidantlo
lo tenia feya temps
en un casal, que li deyan

la Casa Roja, castell
mès que casa, que s' alsava
en lo fons dels Pirineus,
tenint sols per companyia
una cabra, animalet
que per falta d' altre mare
la mare fòu del fill mèu.
Al arribar al Hostal
de Figueras, l' hostaler
ens va dir que los francesos,
al mando de Duportier,
feya dos jorns que acampavan
las serras dels Pirineus,
després d' haberne vensudas
las tropas del nostre rey,
y passat á foch y á sanch
las massias y poblets.

Al sentir aixó, gelada
la sanch se 'm quedá, y no sè
com ferit de dol y ràbia
no vaig cáure' alli mateix.
De prompte, confiant el fato
á un mèu amieh trajiner,
vaig empéndrer de la serra
lo cami, tot sol y á peu,
tenintne sols per companya
la ràbia contra 'l francès.

Avans d' arribar al mont
ja trepitjavan mos peus
membres mutilats y sanch,
donant olor pestilent
que infestava la comarca
devastada ab má cruel;
mes jo per xó caminava
ferm lo pas, la vista atent,
febròs, buscantne la casa
que s' alsava entre esbarsès;
ja sòch en 'hònt s' aixecava,
mes ma vista no la veu.
—¡Tal volta hi errat la serra!—
cridava jo ab ronch accent,
quan un jemech llastimòs
va sortir d' entre mos peus,
vaig baixar la vista... ¡ay!
¡No haberme mort al moment!...

De la Casa Roja, ja
no 'n quedava res, Matèu;
sols la cabra que 's moria
ferida alli, mortalment.

—¡Lo mèu fill!— diguí ab veu ronca,
Perla, lo mèu fill, ¿ahònt es?
y com si' poguès llavorans
compèndre'm l' animalet,

alsá 'ls ulls com pera dirae
que 'l mèu fill era-en lo cel.

Las quatre allavors tocavan
del Portús, y lo só aquell
adins del cervell l' escolto
com si encare hi ressonès.

Cego de ràbia, vaig còrrer
per tots los boscos aquells,
ferintne 'l fons de las rocas
ab lo nom de Duportier,
y fins com per ajudarne
á buscarne al vil francès
«¡Duportier!»... ne repetian
las concas per tot arreu;

si eran concas catalanas
¿cóm no ho havian de fer?

Pero en vá tot, al mòlt rato
de còrrer sens cap indret,
me vaig trobar altre volta
en la fòssa del fill mèu,
y sobre de aquellas ruinas
que colgavan tot món bè,
vaig jurar venjansa horrible,
sense treva, fera, cruel.

Ja no vaig torná á Figueras;
y quatre dias després
surtia de la Junquera
de cabo de somatèn.

¡Si 'n vaig derramar de sanch!...
pero no estich satisfet,
necessito l' assessí,
á qui jamay trobarè;
pero si la sort volia
que un dia á mas mans caiguès,
papellò de mos ulls fora
que sols ab l' ardor s' encèn.

De vegadas...

MATEU.

BARTOMEU.

No, no ho creguis;

ha passat ja massa temps,
sols derramar sanch francesa
per venjá' á món fill, podrè.

MATEU.

No, no; ja li costa cara
aquella mort al francès.

BARTOMEU.

Sabs que 't miro com un fill
y per tu no hi ha secrets.

A las dotse 'n Pep del Vila
'm trucará, y anirem
á preparar la sorpresa
que en el mati els hem de fer.

Tu vina á dormi' á n' aqui;
tè la clau.

(Se la tréu de la butxaca).

MATEU.

Bè, ¿que durè

la carrabina?
BARTOMEU. Si, pórtala
que may estarà de mès.
Ès la clau d' abaix.
MATEU. Ja, ja;
voleu qu' entri pe 'l sellè.

ESCENA VIII.

Los mateixos, BENET y TUYAS.

BENET. Quinas olivas mès duras;
m' han fet los dits mitj malbè.
TUYAS. ¿Que neteijo la escarola?
BARTOMEU. Sí, y vina tu ab mi, Benet.
BENET. ¿Ahònt?
BARTOMEU. Fiblarém la hota,
que en lo bot no n' hi ha geus.
(*Tuyas s' assenta à netejar la escarola. Matèu s' apoya en la
cadira. Pausa.*)
MATEU. Fà quatre anys que al ball de plassa
ab mi váres ballà' un ram,
y del jovent el aixám
que hi havia en ella, trassa,
va di, porta d' algo aixó,
y jò fins també m' ho creya
perque, ximple, no preveya
que erats dona.
TUYAS. Pero jo
crech que jamay os hi dat
d' esperansa ni una gota.
MATEU. Pero jo la veyà tota
en ton satisfet posát.
Mès enllá, vam aná' á fira
ab ton oncle á Gironella,
un anell com una estrella
veig que ta boca n' admira,
y encara que per l' anell
cent lliuras se 'n demanava,
ta preciosa má enjoyava
al sortir del poblè aquell.
A la eixida del mercát,
de goig món cor fèt esberlas,
miraba en l' anell de perlas,
mon tendre amor aceptát.
TUYAS. Sens rahò váreu sembrar
flors qu' en vostre còr hi creixen.
MATEU. Y es un lloch que quan hi neixen
já no 's poden arrancar.
Jo t' haig de seguí' incansable

com lo brau á la fortuna,
com á la terra la lluna,
sens tenir res per obstacle.

Ets lo meu estel del nord
'hont s' hi ficsan mas parpellas;
sense son llum, fèta estellas
miro la nau de món cor.

TUYAS.

Pús al rocám 'nirá ell
si altre llum per ell no esclata;
del estel los raigs de plata
guían un altre baixell.

Y en va lo mestral furiòs
voldrà enfonsál dintre l' ona
mentres plategi la lona
del estel lo raig brillòs.

MATEU.

Jo, com tu, porto sembradas
dintre 'l pit las flors que hi creixen.

TUYAS.

Y heu dit bè, que quan hi neixen
no poden ser arrancadas.

MATEU.

En va ab paraulas tu sondas
d' hònt surt lo tronch de las tèvas.

TUYAS.

Jo hos jür, Matèu, que las mèvas
tenen las arrels mès fondas.

Si haguès près de vostre pit
posessiò lo ver amor,
no hi cabria tant rencor,
ni tal mida de despit.

A mi sols compassiò 'm feu,
que com es afecció bona,
per entre l' amor l' hi dòna
un xiquet de pas, Matèu:

(Surt Benet, agafa 'l trabuch de Bartomeu y 's posa á netejarlo ab un drap.)

y os dirè, per acabar,
que no m' parléu mès d' amor,
pus tindria lo rigor
de no volguéos contestar... *(Matèu vá á parlar)*
Ni una paraula; 'an que dur
os sigui y vos donga pena,
sabeu que món cor alena
sols per l' amor del Artur.

(S' en vá, porta esquerra, ab la escarola.)

ESCENA IX.

MATEU y BENET.

BENET.

Sembla qu' heu quedát parát.

MATEU.

¡Ira de Dèu!

BENET.

Bè, son cambis.

- MATEU. Tu pagarás...
BENET. No t' arrambis
sinó 't faig mudá' d' estat. (*Apunta 'l trabuch*)
No sòch tiradò, y... veyèu,
'm sembla que os tocaria.
MATEU. ¡Abaixa aixó!
BENET. Ja ho faria,
pero ab aquet génit...
MATEU. ¡Creu
que á ningú finch de servi
de ninot!
BENET. ¿Y qué hos hi dit?... (*Abaixa l' arma*)
¿Veyèu qu' es més aixerit
lo militar y més fi?
MATEU. Bueno, tu cúidat de tu
y ahònd no 't demanan no 't fiquis.
BENET. ¿Vols créurem? no 't emboliquis
perque hi perdrás, de segu.

ESCENA X.

Los mateixos, BARTOMEU y TUYAS.

(*Aqueixa surt ab un cistell ab plats, estoballas, etc. Bartomeu
vá á sentarse á la llar.*)

- BARTOMEU. ¿Ja vas á parar la taula?
TUYAS. Sí, oncle, tot desseguida.
(*¡Quánt tarda 'l goig de ma vida!*)
BENET. ¿Ja hi aném? Santa paraula.
MATEU. Jo t' ajudarè, Tuyetas.
(*Agafa l' extrém de las estoballas.*)
BENET. Y jo també mestrestant.
(*Se posa al lloch de la Tuyas.*)
¿Oy que no os agrada tant?
es més dòls ab sas manetas. (*Cant d' Artur.*)
¡L' Artur!

- TOTS.
MATEU. ¡Ell!
TUYAS. ¡Ah! ja es aquí.
MATEU. Sempre canta la mateixa.
BARTOMEU. Tambè assentát á la feixa
la cantava aquet mati.

ESCENA XI.

Los mateixos y ARTUR.

- ARTUR. Bona nit os donga Dèu.
¿M' esperabau á la vela?

- BARTOMEU. Ola, noy.
ARTUR. Fa un fret que pela,
¿tambè en teniu, Bartomeu?
BARTOMEU. Ensenya avuy bè la cara.
Acóstat aquí á la l'ar.
ARTUR. Mès escalfa 'l bon s'ar
que ara la Tuyas prepara.
BARTOMEU. Aviát ho podrém sébre.
TUYAS. Ja no falta mès que 'l ví.
BENET. Ja no falta, ja es aquí. *(Posa 'l porri d' á taula.)*
ARTUR. Encar pregonan al Negre.
No crech que ab el medi aquet
de agafarlo portin trassa.
BENET. ¿El Negre? qui sab ahònt passa.
ARTUR. Lo pregò per 'quest indret
venian á fè...
(Nunci lluny)
¿Sentiu?
BARTOMEU. Es vritàt, vé cap aquí.
TUYAS. Ja esta tot, el pa y el ví.
Quan volguéu venir, veniu.
BARTOMEU. Apa donchs, cap á la taula.
ARTUR. Sentéms'hi.
BARTOMEU. Apa, Matèu.
MATEU. No hi penséu ab mi, féu, féu,
jo ho farè mès tart.
BENET. *(¡Ah maula!)*
ARTUR. ¿Sabéu noys, que ja tenia
gana?
BENET. Donchs ¡au! á menjar.
BARTOMEU. Que Dèu ens vullga donar
nostre pa de cada dia. *(Benehint la taula.)*
ARTUR. Brindo per la ma de plata
qu' ha fet un tall tan ben fet.
TUYAS. Tan sols sè ferho sá y net.
MATEU. *(La ditxa d' aquet me mata.)*
ARTUR. Y d' habilitat en pago
aquesta flor li dedico.
(Li dóna una flor que 's treu d' un trau.)
BENET. Matèu, ¿sabeu qu' ès un mico?
MATEU. La tèva imatge.
BARTOMEU. Un trago
beuràs ¿éh?
MATEU. No pas per ara.
ARTUR. ¡Oh! y nó hos ho pensava á di,
dintre poch arriba aquí
á Manresa lo mèu pare.
BARTOMEU. ¿Sí? *(Ho sento á fè de mon.)*
Y còm n' has hagut esment?
ARTUR. Vé manant el regiment
que duya el gefe Dupont.
Jo ja volia esperar-lo
avans de vení á sopar,

- BARTOMEU. (Haig de mirá de salvarlo.)
ARTUR. Pero acabarè ab un salt,
á esperar-lo me 'n nírè
y aquí os lo presentarè.
- BARTOMEU. No farás, Artur, cap mal.
Basta que t' pare sia
perque i n sigui amic d' ell.
- MATEU. Acaba'n de gust... el vell
de casa m' esperaria.
- BARTOMEU. (Torna aviát.)
MATEU. (En quant hagi
tancát tothom.)
- BARTOMEU. (Es qu' es tart.
¿Sents? entra per l' altre part.)
MATEU. Bona nit.
BENET. (Mala fi fagi.)
BARTOMEU. Veig qu' encar tot anant fent
acabarás ¿eh?
- ARTUR. Millò.
(Banda que rà aumentant y luego perdentse)
¿No sentiu?
- BARTOMEU. M' hi errát, no.
BENET. Ara arriba el regiment.
ARTUR. Me 'n vaig, que no coneix bè,
el pare, res d' eixa terra;
havia fet sols l' altre guerra.
- BARTOMEU. ¿Quin gefe era? (Ab_tó natural.)
ARTUR. Duportier.
BARTOMEU. Duportier ¡ah! (Aterrát.)
(Sorpresade Benet que s' aixeca.)
- TUY. y ART. ¿Qué teniu?
BARTOMEU. Un vell dolor que m' ha dat;
avuy dos cops m' ha passát:
ja no es res. (¡Déu de Déu viu!)
- BENET. Duportier!
BARTOMEU. (M vull el cervell.)
- ARTUR. Adèu siau.
BARTOMEU. Hasta luego.
TUYAS. (Torna aviát.)
ARTUR. Si.
BENET. (A Déu prego
que aquest home no siga ell.)
(Tuyas despara la taula.)

ESCENA XII.

Los mateixos, menos ARTUR

- BARTOMEU. Tuyas... ja es massa de nit;
demá ho farás... vesten dalt.

- TUYAS. Lo sèu mirá me fá mal. (Váse Tuyas.)
BARTOMEU. (A Benet) ¿Has sentit?
BENET. Massa hi sentit.
BARTOMEU. Benet; ma ditxa es tan gran
al véurer que se m' atansa
lo benehit jorn de venjansa,
que temo no tornarán.
BENET. ¡Qu' es el pare del Artur.!...
BARTOMEU; De món dolor es lo spill;
porta á mon furor sòn fill
perque sia el cop mes dur.
¡Soinbra adorada! descansa,
pus que la sort ha permés
que caiguès hasta el just pés
per igualar la balansa.
BENET. Que la Tuyas morirá
de dol...
BARTOMEU. ¿Qui de morir parla,
quan tinch aquí, qui donarla
al mèu fill un jorn gosá?
BENET. (Mala fi se 'ls hi prepara.)
BARTOMEU. (Aqui están, dissimulém.)

ESCENA XIII.

Los mateixos, ARTUR y DUPORTIER.

- ARTUR. De passada sols entrem;
aquí prop l' hi trovát ara.
BARTOMEU. ¿Vos sòu lo brau Duportier?
(Bartomeu 's treu la gorra.)
DUPORTIER. No mereixo 'l nom de brau;
Sòch sols del servey esclau
y mentres visca ho serè.
BARTOMEU. ¿Vos sòu qui al noranta tres (Contenir la rabia.)
corriau per l' Ampurdà?
DUPORTIER. Si, la guerra vaig fè allà.
BARTOMEU. Per xó que així ho tinch entés.
Estabau de operacions
als Pirineus?
DUPORTIER. ¿Raliò os sobra.
BENET. (¡No està reparant el pobre
que li pren declarassions!)
ARTUR. Miréu ab ell un amich
mòlt gran.
BARTOMEU. Pendréu un bossi.
DUPORTIER. No, ja hi prés en lo camí;
sols descansar vuy un xich.
Demá tornarè, si 's pot.
ARTUR. Sols aquí ha entrat lo mèu pare
per saludarvos, jo ara

BARTOMEU. l'acompanyarè. Aquí, tot
es vostre. Gracías.
DUPORTIER. De ré.
BARTOMEU. Adèu siau.
DUPORTIER. Hasta demá'
BARTOMEU. ¡Benet, vaig à preparà,
ma venjansa. ¡Tanca bè.

(*Agafa trabuch y manta y s' en vá detrás d' ells*) ¡Benet tanca.)

ESCENA XIV.

BENET, luego, MATEU.

Ell te vá salvà' la vida (Queda pensatiu.)
y á n' èll pots salvarlo encara;...
pero aixi traheixo ara
à 'n Bartoméu... altre eixida,
no pot trobarhi món cap
ni altres rahons món llavi...
pero agravi per agravi
salvantlos, mès xich hi eap.
Tal vegada ara els espera
en alguna cantonada...
jó seguirè sa petjada
per lo que passar poguera.
Si una ofensa tant sols fòs
no ho feya per cap istil...
¡habentne mort mès de mil (Ab arranque)
bè puch salvarne ara dos!

(*Obra la pastera y es posa: primer un capot calantse la cucarutcha, luego la careta, y agafa 'l trabuch; al dar dos passos se sent la corneta del nunci y luego lo pregò. Mentres se vesteix diu los dos seqüents versos.*)

Poch pots pensar, Bartoméu,
que avuy màto ta venjansa.

(Queda parat al mitj escoltant lo pregò.)

NUNCI. «Es fa saber per òrdre del comandant de la Vila,
que al que presenti viu ó mort al nomenat Negre, se l' hi donaràn mil lliuras de premi.»

BENET. Veurém qui es que s' atansa.

(Vá y salta per la finestra.)

MATEU.

(Surtint per la porta del sellé.)

¡El Negre!... lo premi es mèu.

(Prepara la carrabina y vá detrás d' ell.)

ACTE SEGON.

Pàti del hostal. Al fondo un torrent que atravessa l' escenari. Al mitj un pont tancat per un reijat de ferro. A la esquerra del actor l' habitació de Tuyas que s' hi puja per una petita escala; un portal y un balcó antich. A un costat una imatge ab un sant, il·luminat per una llàntia. A la dreta la habitació del Manresá y entrada del hostal, també ab una finestra; sobre y sota d' ella un fanal gros. Devant de la entrada una taula de pedra y un pedris arrambat á la parét. Al aixecarse el teló, Mateu estarà assentat y recolzat á la taula, bebent de quant en quant aiguardent.

ESCENA PRIMERA.

(Es de nit.)

MATEU, luego, LLUCH.

MATEU.

Quant tarda 'n Lluch, per ma vida!
temps tenia de tornar.

Avisá' aquesta sorpresa
que se 'ls está preparant
'm tèn de valer mòlts quartos,
pero á n' ells mòlt també 'ls val.

Sè que sòch traidò' á la patria,
que si algun dia se sab
fins me pot costar la vida...

pero diu aquell refran
que qui no arrisca no 'n pisca,
y ab prudencia, mòlt serà
que de cert s' arribi á sèbre...

bon aiguardent... ¿si li haurán
sorpres el plech que portaba?...
ni tant sols hi vuy pensar.

Y tot per ella! per ella!
sí, per ella tot ho faig;
per ella sols vuy ser rich;
potse' aixís podrè lograr
que algun dia siga mèva...

si tomban aquest gabaitg.
En Lluch ¡ah! gracias á Deu.
Cúita... ja 'm dava racansa.

(Xiulan.)

LLUCH. Fins perdia la esperansa
de trovals'... ¡qu' es aixó!
(Per l' aiguardent.)

MATEU. (Dantli lo got.)

¡Ben!

LLUCH. ¿vindrà eh?
Mòlt hi repugna
pus se 'n anava á Igualada,
en ahònt va ser copada
cap al tart una columna...

MATEU. Ja veurás, per si no fòs....

LLUCH. ¿Haig de fé' un' altra sortida?

MATEU. Ne durás un desseguida
en els que hi ha á Sant Fructuòs.

LLUCH. Ab tants partes, francament,
mòlt serà que bè n' eixim.
Hi sumiat que era rahim
y que 'm feya grontxá' 'l vent.

MATEU. No tinguis pòr; ¿per ventura
tambè no arrisco la pell?

LLUCH. Que 'm penjin sol ó á parell,
no farè millor figura.

MATEU. Quan després gastis alegre
los sous del negoci aquest...

LLUCH. Vos bebeu mòlt á galet;
recordeus de ahí ab el Negre...
Quan os lo créyau segur
y ab els diners de la crida,
se vos fòn dins de la eixida.

MATEU. L' infern crech que se 'l va endur,
pus d' ella no 'n va sortir;
fins li vaig guanyá' el ventatje
esperantlo en lo paratje
per hònt sols podia eixir.
Alli estigui al punt de dalt
ab l' escopeta un ratet,
fins que vaig veure á 'n Benet
que sortia del corral.

LLUCH. Vaig preguntarli si havia
vist ningú, y va dí que no.
No crech ab bruixas, però
hasta un juéu hi creuria.
Deixéu al Negre quiet
y cérquin la crida d' altres,
que no fès ara ab nosaltres,
lo que ab ells fins ara ha fet.
Ja veyeu lo temps que fa
que 'l buscan, tota la guerra,
y sembla que 'l clou la terra
quan se pensan tenir 'l ja.
Pero que 's fa tart, Mateu,
si voleu que porti el plech.

MATEU. Es vritat; duch aquí al jech
el tintè; vijila y seu.
(*Se queda devant de la entrada.*)

ESCENA II.

MATEU, BENET, dalt de la finestra.

BENET. Apa, noys, qué demati...
quina obra de caritat
deuhen estar fent... ¡malvat!
la sort que ho escriu per mi.

MATEU. Digas que será á las tres.

LLUCH. Poseuho al paper que duch.

MATEU. Ja si.

BENET. Y com mira en Lluch...
miras molt y no veus rès.
Baixém que no fessim tart.

LLUCH. Espereus. (*Alarmat.*)

MATEU. ¡Qué! (*Espantat amagant lo paper.*)

LLUCH. Que 'm semblaba
com si algú aquí prop parlaba.

MATEU. Será algú de l' altre part.

LLUCH. Vaja; en quant me 'n pugui estar
aquesta feyna la deixo.

MATEU. Sempre 't queixas.

LLUCH. No, no 'm queixo;
mès tart, m' hauré de queixar

MATEU. Ja esta llest.
(*Surt el Negre ab càreta y carabina detrás de Matèu.*)

LLUCH. ¡Ay! (*Veyentlo.*)

MATEU. ¿Qué, que tens?

LLUCH. No res, no, que hi badallat.

MATEU. Mal llamp, tot m' has espantat.

LLUCH. (*Y com me petan las dents.*)

MATEU. Fins sembla que tingas pór.

LLUCH. Si estich d' alló mès tranquil,
(*Y que te 'n daré de fil
si d' aquesta n' surto bó.*)

MATEU. Hi umplert tot lo paper;
¡au! y que delit no 't manqui.

LLUCH. (*Si, no crech que m' hi entrebanqui.*)

MATEU. ¡Tè, au!

BENET. Jo li portarè (*Prenet lo paper.*)

MATEU. El Negre... rellám de neu!

LLUCH. (*Ara serán els afanys.*)

BENET. Vèndrers aixís los companys... (*Llegint.*)
¿y ho trobeu ben fet, Matèu?
¡Quina pena, per estranya,
trobeu prou per semblant acte!

MATEU.
BENET.

Ab lo enemich fer contracte
per derramar sanch d' Espanya.
Ja sè que 'm podeu matar.
No vaig volguerho fé ahir
quan detrás mèu vau venir
pe 'l preu de món cap guanyar.

(*Matèu vol parlar.*)

Si... quan ja morir pogueu
ja os matarè.

MATEU.
BENET.

Es...

Os assombra?

Si vos trepitjo la sombra
sense que may me veyeu.
Per la vostra má firmada
vostra sentència me 'n duch,
que si vuy que os matin, puch
avans del toch de l' aubada.
No vulgueu sèbre per hònt
hi vingut ni pr' hònt me 'n vaig,
pus com las ànimas faig:
quan no vuy ser vist, me fonch.

(*Pe 'l paper.*)

(*Se 'n vá.*)

ESCENA III.

MATEU, LLUCH.

MATEU.
LLUCH.

¡Llamp de Dèu!

Ja vos ho he dit

que no estabam gens segús.

Si d' aquet papèr fa us,
vaja, 'ns haurem ben guarnit.

MATEU.

Aquest home extraordinari

LLUCH.

¿qui dimoni podrà sè?

El dimoni; ho heu dit bè.

Si no maneu lo contrari,
com que tinch de mort las ànsias
fujirè d' aquí.

MATEU.

Jo 't dich

que no.

LLUCH.

Si, ja sòch prou rich;
me retiro ab las ganancias.

MATEU.

¿Es á dir que 'm deixas?

LLUCH.

¡Si!

Aixó pren un color...

MATEU.

Just.

LLUCH.

¿Cóm voleu trebàllá' ab gust,
tenint prop aquet vehi?

Qu' estèm perduts, bè 's veu prou.

MATEU.

Y guanyant tantas pesetas...

LLUCH.

¡Fujim!

MATEU.

¿Pero y la Tuyetas?

LLUCH. ¿Y si os penjan com un bou?
MATEU. Hi ha un remey si ho logrem.
LLUCH. Veyam, donchs, dihéulo aviat.
MATEU. Quan aquí no 'ns ha axafat
es que algun servey li fem.
Ahí allí fora á la eixida
podia matar'm.

LLUCH. Tambè;
pero pe 'l que puga sè'
no 'ns entretinguèm.

MATEU. La vida
me la estimo tan com tu;
avuy mateix fuji'rèm,
però ans de tot robarèm
á la Tuyas.

LLUCH. Ja es ben du';
pero si ácas femho aviat.

MATEU. Jo 't juro que ho farem luego,

LLUCH. Ja será algun cop de cego...

MATEU. Veurás com ho hi pensat.

¿Te recorda la cansó
que canta sempre que vé
l' Artur aquí?

LLUCH. Sí; y bé?

MATEU. Llavors, en quan al balcò
véjis llum, que es la senyal
d'estár la Tuyetas desperta,
tu cantas abaix, alerta
estarém en lo portal,
y en quant baixi, tot seguit
en menos que canti un gall
l' agafem, findrè un caball
abaix del torrent guarnit,
y esperonant, fins el Segre
no pararé, y á n' allí,
llavorans podrà vení'
á darrera mèu el Negre,

LLUCH. Veig que á pensar comenseu,

MATEU. ¿Sabrás fer la veu d' Artur?

LLUCH. Ja podeu estar segur
que s' ho creurá.

ESCENA IV.

Los mateixos, BARTUMEU.

*(Que figura, que despedeix á alguns en lo pont. Tots van ab
funals.)*

MATEU. En Bartomeu.

Ves y no t' allunyis massa.

Ja estás enterat ¿eh?

LLUCH.

Si.

MATEU.

Quan vejis llum, á n' aquí,
y no temis.

LLUCH.

Dèu ho fassa.

BARTOMEU.

Ja tenim la cosa llesta;
ja está la mecha á la mina.

MATEU.

¿Es segura la tunyina?

BARTOMEU.

Avuy per mí es jorn de festa.

MATEU.

Ja ho crech, y per mi també,
pus cada cop que s' atansa
lloch de dar drop als de Fransa
tinch lo cor de ditxa plé.

BARTOMEU.

Y encar no sabs una cosa,
hònt de goig lo pit esclata;
un goig, que lo goig no mata
quan á mi matarm no gosa.
Sento lo que deu sentir
lo tigre, quan ab furor
té a sos peus lo cassador
que ha errat son tret al ferir.
Del lleó la furia brava
estripant la serp impia,
que á traissió sa sanch bebia
mentres la febre passaba.

Y es que á la fi ha arribat
lo jorn de mos somnis bells,
lo sol dels dias aquells.
que per mi fou eclipsat.

MATEU.

No vos entench.

BARTOMEU.

Molt sencill:

que ma venjansa no falla,
pus ha caigut baix ma dalla
lo matador de mon fill.

MATEU.

¿Qué diheu?

BARTOMEU.

Que Duportier
s' es posat devant ma vista,
y ans de fuji la nit trista
ja será mon presoner.

MATEU.

¡Duportier!

BARTOMEU.

El llamp de la guerra
que passá per la Junquera,
el que encengué la foguera
hònt lo sol recort m' aterra;
mes jo n' hi faré l' espill
d' aquella trajeria forta
pus cap per cap, ell me porta
per ferho bé, l del seu fill.

MATEU.

¿L' Artur pot sér?...

BARTOMEU.

Ell mateix;
mon cor d' estimarlo mimba
mentres l' apréci 's destimba,
l' odi sento com hi creix.

MATEU. Y encara vos son amor
dissimulabau...
BARTOMEU. Mateu,
no m' ho recordis per Deu;
fins lo pensarhi 'm fa horror.
Jo haber vist á ma neboda,
á la mua sang barrejada
ab aquella tan odiada...
MATEU. Ell ja pensaba ab la boda.
BARTOMEU. Altre núbia li daré
Mateu, aixó t' ho abono.
Perdoneulo...

MATEU. No 'l perdono.
BARTOMEU. Com vulgueu, La Tuyas vé.
MATEU. Com vulgueu, La Tuyas vé.
BARTOMEU. (Son amor ne faré estellas,
pus encar que ilusions fortas,
hont se vulla faré portas
perque se 'n surti per ellas.)

(Se 'n vá.)

ESCENA V.

BARTOMEU, y TUYAS.

TUYAS. Oncle.
BARTOMEU. Ja t' has aixecada?
TUYAS. Una negre por m' aterra.
Só somiat que aqueixa terra
era de nou devastada.
No os creguéu pas que lo mur
de la por alsés per mi,
per vos oncle.

BARTOMEU. Sols per mi?
TUYAS. Per vos, sí, y per l' Artur.
BARTOMEU. ¿Qué farias si un jorn veyas
que un home 'm feris de mort?
¿No l' odiarias de cor?
TUYAS. ¿De mort?

BARTOMEU. Si, de mort; no deyas
que per mi por ne tenias
al somniar que si la guerra...

TUYAS. Lo vostre mirar m' aterra.
BARTOMEU. Digas, digas ¿qué farias?
¿Besarias la ma aquella
que m' hagués assessinat?
¿l' odiarias, no es vritat?

TUYAS. Es vritat, sí.
BARTOMEU. ¿Y si ella
fòs d' un home á n' á qui tu
l' hi tinguesis gran apresi
es cambiaria ab despresi?

TUYAS. Es vritat, pero...

BARTOMEU.

Per dú

que t' fos, à n' á mi 'm creurias,
y á tas ilusions mes bellas
pera sempre las parpellas
del cor per ellas claurias?
Digas, (Anant creixent.)

TUYAS.

Si pero?...

BARTOMEU.

Y quan

te digués mon llavi: creu;
creurias ¿eh?

TUYAS.

No veyeu

que m' esteu 'assessinant.

BARTOMEU.

¿Qué t' altera? qué sabs ja?..

TUYAS.

No sé res, sols endevino
que la nit de mon destino
no 's podra may estela'.

Que ab llúitas vanas, cruentas,
los homens os enconeu,
y al últim pagarho feu
á victimas inocentas.

¿Qué m' alarma? qué sé ja,
com si ab explicació clara
no m' ho digués vostra cara...

¿A n' á qui puch estimá?

Vostre ven mon llavi atura...

Si del cel son las estrellas.

¿de qui mas ilusions bellas?

¿que no ho sabeu, per ventura?

Que faria, 'm pregunteu,
si un home os ferís de mort,
mentres vos al mitj del cor
punyal d' acer me claveu.

Es clar, l' Artur es fransés,
y si fins l' heu estimat
pot sé ho trobeu per pecat.

BARTOMEU.

¡Tuyas!

TUYAS.

¿En qué vos ha ofés?

Juro que anén enganyat;
ell per vos cap odi ania.

BARTOMEU.

Ja 't diré algun altre dia
lo que avuy te duch callat.
Lo que 't mano mòlt formal,
que li digas que no 'l vols.

TUYAS.

Y ¿quin motiu teniu?

BARTOMEU.

Mòlts.

TUYAS.

Oncle mèu, m' heu fet molt mal.
¿qué hos ha fet?

BARTOMEU.

Ell ré.

TUYAS.

¿Es di',

qu' ha de pagar culpas d' altres?

BARTOMEU.

Si, y las pagueu vosaltres.

Lo diable ho vol així.

TUYAS. ¡Mal vinatje de la guerra
fins lo motiu lo mes sant,
y mal vinatje l' instant
que 'l llum vegi en esta terra!...
que jamay l' odi ha alenat
dintre del pit de nosaltres...
ni sè com està ab vosaltres
la Verje de Montserrat.

BARTOMEU. Basta ja; que 'l que f' he dit
se compleixi.

TUYAS. Està molt bè.

BARTOMEU. Já sabs lo que 'm deus.

TUYAS. Ho sè.

BARTOMEU. Adèu y darlo al olvit. *(Entra al hostal.)*

ESCENA VI.

TUYAS, luego, ARTUR.

Adios, somnis de ventura,
adios, reçorts los mès grats;
desde avuy, tupidas boiras
vostre cel pur tapanàn.
Mare, que desde la gloria
tal volta veus món penar,
inspiram; ¿qué finch que ferne?

(Cant d' Artur que 's vá acostant:)

¡Ah! ¡estimarlo! ¡Artur amat!

(Tuyas vá á la entrada de la reija y espera la arribada de Artur que surt al acabar de cantar.)

TUYAS. ¡Artur!

ARTUR. ¡Tuyas!... ¿perqué aquí
tant mafi et trobo llevada?

Encar brilla l' estelada
del cel en lo fòsch safi.

TUYAS. Per véuret me sò llevat.

ARTUR. Ton front negra pena ombreija.

TUYAS. L' àngel del mal l' aleteija
desde que 'l llit som deixat.

Ja á la nit, un son fatal,
assesí de ilusions bellas,
s' es posat en mas parpellas
com dins d' urna funeral;
y ara aquí per mès dolor...

ARTUR. Dèixam ton somni sentir.

TUYAS. Hasta 'l sento esdevenir
omplintmè de pena 'l cor.

ARTUR. ¿Y un somni sols, nena bella
ton cor tant cruelment esblaima?

TUYAS. Quan se tem per lo que s' aima
tot se pren per mala estrella.

Canta

Oume, y no 't donga quimera
que á mòn cor cruel por ne fàssia,
pus apareix de desgracia
ser eixa nit missatjera.

Entre el remor imponent
d' esgarrifanta batalla,
hont es la pols la mortalla
que ab má freda estèn lo vent...

(Pausa.)

Un tinent
brau com lo llamp de la guerra,
ab testa núa y alsada
manant francesa mainada
á son fi cautell s' aferra.

M' aterra
encar son febròs semblant,
hònt tota la ira hi acut;
semblava l' àngel caigut
de sas hostes al devant.

Al instant
sanguinosa pulsina
de l' alta serra devalla,
y el regull de la batalla
vá creixent com fumaguera.

La roiija era,
la verdor de tendre aubaga,
del poble la sombra amiga,
del camp la daurada espiga
en son manto negre amaga;
no apaga
per això l' udolòs crit
del que cau à terra exánime;
crit de adèu que dona l' ànima
quan ne surt del cos ferit.

Ja la nit
sobre 'l camp son llit ne feya,
qu' el curs del combat embarga,
y lo plom d' una descarga
sols de rato en rato queya.

Ja no 's veyá
de las hostes aguerridas
las vellugadissas betas,
y l' alto de las cornetas
duyan las auras dormidas.

Humidas
las bóiras del Montserrat,
baixaban al riu una á una,
mentres s' alsaba la lluna
á mirá 'l camp desolat.—

Traqueijat
mòn cor, de ànsia batent,
per entre 'ls morts ne buscaba
no sè qué... quan se trovaba

ab lo cos fret del tinent.

Esfors fent,
juntí á sa cara mà cara,
erats tu, y al crit donat,
de mon són sò despertat
morintme de pena encara;
pus fins desperta, el clamor
sentia de la victoria,
que á ma pátria daba gloria
fentme á mi trossos del cor.

ARTUR. Temors de ton cap febròs
que l' amor mès los enlayra.

TUYAS. Avuy l' óliva en el ayre
llansaba son cant pahoròs.

ARTUR. Deixa penas mal fundadas,
y enrahonem d' allavoras
quan ne passavam las horas
sentats en las flors gebradas.
¿no 't recorda quan la queixa
d' amor l' Oriol repetia,
y el Cardoner que 'ns sentia
borbollejaba d' enveja?
dels pastors lo cant festivol
que la posta 'ns avisaba
d' aquell sol que s' acababa,
y d' aquell adèu, planyivol.
Y al sant mati engallardida
al mateix lloch ne tornabas
l' aire enmelant que tocabas
ab tas trenas d' or brunyidas.

TUYAS. No fassis, per Dèu, membransa
de jorns que 'l passat capdella...
¿què 'ns ne queda, Artur, d' aquella
vida plena d' esperansa?

ARTUR. Jo á ton oncle mon amor
confessarè y de segur...

TUYAS. No ho fasseses pas, Artur,
pus sento encar la fredor
que n' ha deixat no fa gayre
en mon cor sa veu que arredra,
ferintlo com á la pedra
lo martell del escodayre.

ARTUR. ¿Qué vols dir?

TUYAS. M' ha fet jurar
no dirte res mès.

ARTUR. ¿Per qué?
per ser francès no pot sè'
pus que ho sab molt temps fa ja.

TUYAS. En va li sò demanat
la rahò de tal rigor,
sols m' ha dit que mon amor
deixi en mon pit ofegàt.

- ARTUR. Aqueixa nova malvada
grañ valor per cert ne dona
à una carta, que ja estona
fa que m' ha set entregada.
- TUYAS. ¿Una carta?
- ARTUR. Si, y creu
que per més greu que aixó 'm sab,
si es certa, li anira al cap
á ton oncle Bartomeu.
- TUYAS. ¿Qué dius?
- ARTUR. Que desde Sellent
m' ha avisat un oficial
que 'ns 'nava á dá un cop mortal
lo cabo de somaten.
Qu' eixa nit, sense fer fressa,
y á una hora destinada
ens habia de ser dada,
una terrible sorpresa!
Y ab lo que aquí 'm dius tu ara,
l' avis, per cert, já no 'm subta,
y á manifestar mon dupta
vaig al instant al mèu pare.
- TUYAS. ¡Oh! per Dèu, Artur amat
qu' es mon oncle.
- ARTUR. Hi ha mon pare.
- TUYAS. ¿Y vas á darne part?
- ARTUR. Ara.
- TUYAS. Llavors ja tot s' ha acabat.
Li sacrificas la vida,
sens héuren ja mes esment,
quan pot sér es solsament
una malvada mentida.
- ARTUR. De que no ho siga tinch pò';
ha sortit l' avis d' aquí.
- TUYAS. ¿Aixi 'l papè ho diu?
- ARTUR. Aixi.
- TUYAS. No es vritat.
- ARTUR. ¿Quí ho nega!
- TUYAS. Jo.
- ARTUR. Ab tant temps que fas la guerra
ni ahont trepitjas tu sabs;
tal traició no cap en caps
de cap fill d' aquesta terra.
- TUYAS. ¿Pero á n' á qué vè allavoras
de ton oncle 'l cambi aquet?
¿ahir deixarl' tant satisfet
y tan cambiat a eixas horas'
Com á tu també m' estranya,
pero esperém, per má vida.
- ARTUR. No pot sér.
- TUYAS. ¿Y si es mentida?
Y si després que ab sa sanya

sa sanch hagín derramat,
tenint tu la culpa tota,
¿còm podrè estimarte gota
veyente en sa sanch tacat!

ARTUR. ¿Y si es cert? ¿Si creyente are
no dich rés d' aquest avis,
y descuidat dèixo axis
que assesiniñ al mèu pare,
y habent sa sang derramat
tenint tu la culpa tota,
¿còm podrè estimarte gota

TUYAS. Sento com un vel de gèbra
que món cor fret abrigalla.

ARTUR. Y lo mèu cruel batalla
per la vritat poder sèbre.
Pus que cada hora passada
mòn silenci 'm recrimina
y l' hora del crim camina
per ma culpa esperonada.

TUYAS. Dònam sols un instant brèu
y 't juro donarten compte;
pus que aquí m' ho dirá prompte
mon oncle.

ARTUR. ¿Qui? ¿En Bartomeu?

TUYAS. Y si 't dich que això es mentida,
jurani no dirho.

ARTUR. T' ho juro.

TUYAS. Y si es cert, jo t' asseguro
dirt'ho en que 'm costès la vida.

ARTUR. Vaig, donchs, fins dins la ciutat
y torno á sé aquí á l' instant.

TUYAS. ¿De aquí á quàn?

ARTUR. Oirás mon cant. (Se 'n vá)

TUYAS. Fès Dèu mèu no sia vritat.

ESCENA VIII.

TUYAS, BARTOMEU, que surt del hostal ab en BENET.

L' oncle ja vè cap aquí.

Bat mon cor, plé de recel.

BARTOMEU. Vès si al punt está 'n Miquel

ab la gent que li vaig di.

Això pe 'l xiquet de Breda;

aquesta al Pep de Basora;

per Dèu' nat que no erriñ l' hora.

Al Pigat de la Berneda

si ha portat ja lo permis

per poderne fusellar

á qui jo cregui trobar

(Dantli papers.)

BENET. culpa prou per ferho aixis. (Ja veig la intenció ben clar y salvarlos no podrè.) (Se 'n vá)

TUYAS. Oncle, escolteu.

BARTOMEU. No pot sè.

TUYAS. Per Dèu!

BARTOMEU. No vull escoltar. (Se 'n vá pel fondo.)

ESCENA IX.

BENET y TUYAS.

TUYAS. Benet.

BENET. Tuyas.

Per ma vida qu' están de mort en perill.

TUYAS. ¿Qu' es vritat d' una sorpresa?

BENET. Es vritat, Tuyetas, si.

TUYAS. ¡Verje santa, verje santa!

¿Y quán se dona?

BENET. Eixa nit.

TUYAS. ¿Y tu, Benet, hi ajudas?

BENET. ¿Què vols que fassia? O dir al destacament l' enredo y ens matan com á cunills.. Mal per mal, ells son francesos.

TUYAS. Es clá y de Deu no son fills.

BENET. Ja veurás, Tuyas, tu parlas per l' Artur; no fos aixis, segur que ton desespero no seria tan sentit.

TUYAS. Pero aixó, no, no pot sèr.

Jo 'ls lliurarè del perill.

BENET. Fòra assassiná á ton oncle, á tot lo poble, á n' á mí, perquè ja sabs com ho arreglan ells en ocasions aixis.

Si es parlès sols de ma vida, ja sabs que soch agrahit y que ni un moment oblido qu' ell va salvarmela á mí.

Pero, no soch jó; es Manresa, la que lo cop descubrint, sofriria la venjansa terrible del enemich.

TUYAS. Es dir que dech fins ser cómplice d' aquet tan horrible crim? Que jó, que no fá un instant li he jurat á n' aquí que tot aixó era mentida...

BENET. ¿Què dius? ¿que ho sospitan?

TUYAS.

Si;

y á no haberho jo aturat
ja haurian seguit lo fil
trobant lo capdell del fet,
y castigat fora el crim.

BENET.

¿Qui haurá sigut lo malvat?

TUYAS.

La Providencia, vols dir.

BENET.

Ah Tuyas! aquet Mateu
es ló traidor que tenim.

TUYAS.

¿Què s' ha de fer? Dintre poch
l' Artur vindrá, y li sò dit
que la vritat li diria
de lo que sabia

BENET.

Si?

No ets digne de que segueixi
parlant ab tú... no se fins
com no 't rechassa la terra
que trepitjas.

TUYAS.

Pero si

l' Artur es tota ma vida.

BENET.

Un medi li ha sols.

TUYAS.

Ah! ¿quin?

BENET.

Salvar a l' Artur, en quant
hagi estallát lo moti.

TUYAS.

De quin modo?

BENET.

No deixarho

de dins del hostal sortir.

TUYAS.

Pero com?

BENET.

Feslo entrá al quarto

que bè 't será prou sencill,
y llavors sens cap reparo
el deixas tancát á dins.

TUYAS.

Còm vols que may 'm perdoni
un fet tan cobart?

BENET.

Te dich

qu'es el sol recurs que queda.

TUYAS.

Son pare...

BENET.

Deixau per mí...

Calcula tú un altre medi.

TUYAS.

No m' acut; que siga aixís,
y Dèu fassia que 'm perdoni.
Tú á sòn pare salvat?

BENET.

Si.

Te juro portarlo á salvo
fora del mur, sens perill.
Vaig á portá aquets papers,
qu' es tart. Adèu, ficat dins.
;Adèu! Malhaja la guerra
madrastra de tants butxins.

TUYAS.

ESCENA X.

LLUCH y MATEU.

MATEU. L' has vista?
LLUCH. Si.
MATEU. Ara es l' hora
de doná l' cop.
LLUCH. El caball
heu preparat?
MATEU. Si. Ja portas
el mucador?
LLUCH. Aquí está.
MATEU. Deixa que 'n Benet s' allunyi;
entre tant, bifa el fanal
de la capella.
LLUCH. 'M fá fresa
deixá' á las foscas al Sant.
MATEU. Dèixat de pamplinas ara,
pensa que 'ns juguém el cap.
LLUCH. Massa de Dèu que m' ho penso.
MATEU. Cúita Lluch que 's va fent tart.
LLUCH. Já está apagat... m' apareix
que el socorro no vindrá,
pus qu' es vá acostant la hora
y reina un silenci gran.
MATEU. Bè, bè, bè, pitjó per ells.
Ara ja están avisats.
Arrimemnos á la entrada
y ja pots fèr la senyal.

ESCENA XI.

Los mateixos, luego, ARTUR.

LLUCH. Me sembla que veig un bulto
passá el torrent.
MATEU. Es vritat.
calla, pot sè es en Benet
y se 'n entri en el hostal.
LLUCH. Tè un caminár que no ho sembla.
Vè cap aquí.
MATEU. Mal rellamp!
Aguantém l' alé.
LLUCH. Quin' hora
de venir 'ns á destorbár.
ARTUR. Sembla que hi ha algú á la porta.
(Desde el pont.)
¿Qui hi há aquí? ¿Eh?

MATEU.

Gent de pau;

pero que vos aconsellan
que fujiu d' aquets voltants.

ARTUR.

Que fují?... Per vida mia,
no soch jo qui fujirá.
Vostres noms tinch de saber
y el que esperen.

MATEU.

Pus m' apar
que no vos serà molt facil;
som dos y molt ben armats
y estèm resolts á quedarnos;
con que deixeu nos en pau.

ARTUR.

Maten!

MATEU.

Si m' heu conegut
ja habeu vostre fi lograt;
sabent qui soch, ja sabeu
lo que puch veni' á buscar.
La Tuyetas!

ARTUR.

Ja hos cremeu.

MATEU.

ARTUR.

¿Y lograrho heu somiat
essènt jo devant la porta?
No 'm fèu cap pór.

MATEU.

¿No?

ARTUR.

MATEU.

Acercaus,
y sereu pahorós cadavre
que al surti trepitjarà.
Mes, perque vejeu que os porto
un xiquet de voluntat,
os aviso que un moti
al punt de estallar está,
y fasséu d' esser ben lluny
al sentir lo còrn sonar.

ARTUR.

La carta ara d' ahont venia
veig, que per milló lograr
lo vostre intent heu compost
aquest enredo... Aclarat
está lo dupte;... depressa
deixeume llibre el portal.

MATEU.

No 'm convè gens fer soroll,
pero sí avanseu un pas
sou mort.

ARTUR.

(Apuntant una pistola.)
¡Veurem! (Va per treurer l' espasa.)

MATEU.

Ho sentiu? (Sona l' corn.)

ARTUR.

¡Dèu del cel!

MATEU.

Ja van matant

en silenci á tots los vostres
que son en aquí allotjats.
Mireu los llums del balcons
que de sèr fet es senyal.

ARTUR.

¡Pare de mon coi!...¿ Per ella
en aquí m' estich encar?..
¡Pare! ¡Pare!

(Corrent al fora.)

ESCENA XII.

Los mateixos, [BARTOMEU ab una partida d' homes ab fanals
luego DUPORTIER.

BARTOMEU. Aquí l' tenim.

¡Rendeixte!

MATEU. (Tot s'ha estorbat) (Fuigen.)

ARTUR.

Ja 'm rendeixo; contra mil
¿qui 's podria defensar?
Aixis son totas las vostras
valentias? amistad
fins finjint, per donar luego
el cop mes segur no ho fa
aixó may cap fill de França.

BARTOMEU.

¿Què aixó 'ls francesos no fan?
M' heu fet a mi solsament
tan mal, qu' en lo mon no hi ha
prou lloch pera contenirne
la sanch per ser nivèllat;
y a fé que la teva, Artur,
pera mols mils d' altres val.

ARTUR.

Mateume; no hos agraeixo
ni la gracia de salvarm'

BARTOMEU.

Emporteusel.

ARTUR.

Ja hos segueixo.

BARTOMEU.

Y que 's fassa el que hi dit, Juan.

ARTUR.

¡Adeu, pare!

(La mitad dels homes se l' emportan cap al fondo, quedant en
escena l' altre part.)

BARTOMEU.

Las entranyas

(Pausa.)

al escoltarlo 'm fan mal.
Ja has lograt lo que volias...
ta venjansa es un fet ja;
y á pesar de tot me bull
lo cervell assedegat.

MIQUEL.

Y el general ¿no l' porteu?
En lloch del mon s' ha trovat.

BARTOMEU.

Dèu de Dèu!

DUPORTIE.

No hos alarmeu

Jo mateix vinch á entregarm.
Sense la sort de mon fill
sèbre, no m' en vuy anar.
¡Véig Cabo de Somaten
qu' ens duyau ben engañats!
Heu fet una valentia
que s' hauria de premiaus.

BARTOMEU.

No comenseu ab paraulas
que m' ofenguin, Duportier,
pus me convè que viviu

encara per uns moments;
y si aixis seguïu, mos brassos,
com una prempsa d' acer,
hos aixafaran lo lloch
en hont la paraula hi neix.
Retireuvos tots vosaltres;
deixeume tot sol ab ell.

(Tots s' en van pel foro.)

Valent ho soch tan com vos
¿què dich tan com vos... molt mes;
mes cara á cara no lluita
un home sol contra cent;
y 'm convenia tenirvos
segúr, ¿sentiu Duportier?
Y per probaus que 'l valor
no me 'l guanya cap fransés,
eixirém diutre poch rato,
y que 'ns hem pujem farè
al cim del més dret cimal,
y abarrassats, ens tirarem
baix del xirigay, com ròchs
destimbats per 'l cop del vent.

DUPORTIER.

Estich á las vostras mans
y farè lo que volgueu.
sols un favor vos demano:
diheume mon fill hont es.

BARTOMEU.

Vostre fill, viu.

DUPORTIER.

De vritat?

Oh! sent aixis demaneu
tot lo que volgueu de mí.
Si, es vritat; jo vos hi fet
mòlt mal á tots los d'Espanya.

Ab mil morts no pagaré
los destrossos qu' ha causat
mon tan nombrat regiment.

Ho mereixo tot. ¿Sentiu?

BARTOMEU.

Si, tot, tot, tot; jo ho sè.

DUPORTIER.

Pero lliuréu al meu fill,
Es tan bó! ja' l coneixeu;
dins de son cor no hi alena
rencor en lo mon per res.

BARTOMEU.

Y diheume: ¿el vostre amor
per ell es gran?

DUPORTIER.

Es inmens.

Fins l' espay fora petit
perquè á n'ell hi capiguès.

¿Qué vos diré, si de pare
l' amor, vos, no coneixeu

BARTOMEU.

No?... ¡ es clar!... pero espliqueume
del modo que aixó se sent,
pus será major ma ditxa
com més gran vos me'l pinteu.

DUPORTIER.
BARTOMEU.

El pintarhò es impossible.
¿ Impossibile?... No sabent
jo lo qu'es, com vos heu dit,
tan grandíós el miro, que
hos ho diré ab ben pochs mots
tal com jo me' l sò comprés.
Amor de pare es deliri
que neix al cor, al jemech
que dona el nin quan la llum
del dia sos ulls fereix.
Flama ardenta, inestingible,
que apesar de que apareix
que ja no pot ser major,
llest com l'eura vá creixent,
ofegánt tot altre afecte,
com l'eura al roure d'hont neix.
No hi ha més bell ideal ;
si un dia gosa, gosen,
si un dia sofreix, sofríu.
Passeu las vetllas d'hivern
sentat en sa capsalera
sens sentir calor ni fret;
y si la mort algun dia
de vostre costat lo tren,
s'acaba per vos la ditxa,
y dintre d'aquí un rosech
os acompanya sens treba
ahónt se vulla que aneu.
Si, si.

DUPORTIER.
BARTOMEU.

Y si acás la vida
en lloch de quitarli Dèu
un assesi vos la roba,
ni en tot lo mon, ni á l'infern
hi ha venjansa bastanta
per cobrarse 'l deute aquet.

DUPORTIER.

Oh! gracias; qui aixís parla
no pot matarmel.

BARTOMEU.

¿ Perqué?

DUPORTIER.

¿ Perqué!... Me sento á n'el ánima (Aterrát.)
d'aquesta pregunta 'l fret.

BARTOMEU.

(Quant tardan!) (Per la sentencia.)

DUPORTIER.

Llavors es dir...

que.... (Se sent lo tabal que 's va perdent.)

¿ Qu' es aixó? ¿ Dèn del cel!

BARTOMEU.

¿ Ah! (Ab satisfacció.)

DUPORTIER.

Responeu per ma vida.

¿ No m' heu sentít? Responeu.

BARTOMEU.

El tabal d' una sentencia.

DUPORTIER.

Pero ¿ qui es ell? ¿ qui es ell?

BARTOMEU.

¿ No sentiu? Ram!... (Imitant lo só del tabal.)

DUPORTIER.

Cor de roure!

Responcume.

BARTOMEU. (Quant sufreix)
Com s' allunya! No os fá pena
no sentir'l tan be?

DUPORTIER. Qui es?
ó mateume desseguida

BARTOMEU. Es son fill y no'l coneix.

DUPORTIER. El meu fill!... A vostras plantas
os ho demano, acabeu
ab aquet vell miserable,
hont la vida no val res;
pero mon fill, ¡jo hós ho prego!
no'l mateu joh! ¡no'l mateu!

ESCENA XIII.

Mateixos, TUYAS.

TUYAS. ¡Oncle que matan l'Artur!

DUPORTIER. Filla!

TUYAS. Desde dalt se veu.

BARTOMEU. Ja poch se sent.

DUPORTIER. Per favor;

TUYAS. qu' es el meu fill ¡Deu etern!
Per Dèu, oncle, qu' es ma vida,
que á n'á mi també 'm matèu.

BARTOMEU. Perqué cor te reblandeixes?
Perqué t'amainas, perqué?

(*Tocan las quatre en la catedral*)

Las quatre!... hora malehida!

Perque no m'aturin prechs

tanco la reija y la clau

la tiro al fons del torrent.

El perdó ja es impossihle.

Ah! (*Redobla lo tabal á lo lluny. Aterrats.*)

TUYAS.

BARTOMEU.

Escolteu, Duportier;

No soch jo qui'l fill os mata,

vos mateix sou qui 'l mateu.

Fa mólts anys que á la Junquera

vareu passar á saqueix

las casas y las masias

ab un cinisme cruel.

A dins de la casa-roija

una dona y un noyet

moriren.

DUPORTIER.

BARTOMEU.

No; vaix salvarlos.

Vareu salvarlos? y ahont es

el noy?

DUPORTIER.

BARTOMEU.

L'está assessinant
ara alli la vostra gent.

El noy! ell! ¡Hora malvada!

(*Corrent á la reija y forsejantla.*)

Minyons, minyons, aturés.
No m' senten... ¡malahida reja!
ja es oberta....

(*L' obra de par en par y se sent una descarga fonda.*)

Tots.

¡ Ah !

TUYAS.

¡ Deu del cel !

(*Bartomeu cau en terra, Tuyas arrodillada y Duportier com
abatut ab las mans crehuadas. Cuadro. Cau lo teló.*)

Fin

ACTE TERCER.

La escena passa en Pallejá. Casa antiga ab una escala de dos branás á la esquerra del actor, segón terme que vá á las habitacions altas, una porta á cada part. La una conduheix á la cuina y l' altre al sellé. A la dreta una finestra y al fondo un portal. Es de vespre. Una destral penjada en un clau al peu de la escala y una taula ab ganibeta clavada. Al aixecarse 'l teló, Benet estará fent rosaris y Tuyas fent puntas en un coixi.

ESCENA PRIMERA.

TUYAS-BENET.

- BENET. Tuyetas, fa un any y mitj
que som á Pallejá; ves
si en passa 'l temps de depressa;
qu' era ahí vespre apareix
que vam sortir de Manresa
com si ens empaitessin...
- TUYAS. Bè,
potsèr que hi tornèm aviat
nant els francesos perdent.
- BENET. (*Contant los grans del rosari.*)
Déu, once, jo 'm penjaría...
Miréus qu' es prou...
- TUYAS. Y qué tèn's?
- BENET. Ara hi posat once grans
á cada déna.
- TUYAS. Et distreus
y aixó vol cuidado.
- BENET. Gloria.
Un... veyàm. Com nàvam dihent:
jo també crech que s' acaba
tot aixó; ja torna á ser
nostre, després de tant dali
lo Castell de Balaguer.
Tarragona está sitiada.
Vamos, en aquí mateix...
Es cert qu' encara dominan
tot aixó de Martorell,
pero en Bentik y en Manso

170
coronan ab molta gent
las cimas d' aquestas serras
á punt de caurer sobre ells.
Mira.... pero aixó no ho diguis.
¿veyeu?... ¡vaja! ¿no veyeu?
¿Qué?

TUYAS.

BENET.

Ara n' hi posat dotse.

Tè, tè y tè y gloria; vés. (*Desfento ab rabia*)

TUYAS.

BENET.

El qu' es ara

es gloria in excelcis Dèu;
vuy di que plego per vuy.

TUYAS.

Que poca paciència tèns.

Bè, bè, ¿qué anabas á dir?

BENET.

180
Ah, sí; tu ja sabrás que
á Sant Andréu de la Barca
hi ha 'ls escuadrons aquells,
que són la gent de qui el Manso
sempre se 'n refia més.
Donchís en quant toquin las once
caurán sobre aquet retén.

200
Nosaltres hem de posár,
per avisarlos de que
els francesos no ho sospitan,
á dalt del campaná, encés,
un llum, y allavors darán
la carga els húsars, á temps
que caurá la infanteria
sobre 'l mateix Martorell.
Are tu...

TUYAS.

¿No vols callar?...

BENET.

¿Y vols dir que será cert?
Ja fa més de dugas horas
que ha vingut lo confident'...
Per supost que 'ls més adictes
som los que sols ho sabèm,
perque si aixó s' escampaba...
¿Ja ho sab l'oncle?

TUYAS.

BENET.

No 'n sab rés;

no fós cas que si ho sabia
ho digués á n' en Matèu,
pus qu' encara qu' es traidor,
ell lo crèn amich fidel.

TUYAS.

BENET.

Sempre sanch.

Qui 'n tè culpa
de tota ella?.. ¿eh? ¿perqué
ens han de mòurer rahons?
Veyam ¿qui 'ls hi deya rés?
Que s' estiguin alli á Fransa
á menjá mustassa y neu
y pastanagas... Jo, vaja
cada dia els odio més.

Per ells véurem fent rosaris...
y no ho fassis, ¿qué menjém?
Encara vosaltres, gracias
que aquet pillo d' en Matéu
os ajuda.

TUYAS. Sols per l' oncle
ho admeto.

BENET. ¡Quin pillet!
Oh, el qu' es jo me l' estimo
com un panalló al nás, creho.
Pero ¡què hi farém! Paciència.

TUYAS. ¿M vols créurer no 'n parlém.

BENET. Mira, doncas, jirém full.

TUYAS. Encar no has pogut saber
lo lloch hònt fou enterrat
l' Artur.

BENET. No.

TUYAS. El no poguer
mullar ab món plor sa fossa
es lo que 'm sab més greu.

BENET. Bè

no t' amohinis per xó,
mès enllá pot sè ho sabrém.

TUYAS. ¿Y tu el vares veurer caure?

BENET. Si ho vaig veurer? ¡prou! pobret.

Pero lo que á mi m' estranya
no haber vist senyal ni res
de hònt puguès ser enterrat
ni ningú 'n aguès esment.

TUYAS. Benet, ¿y si no fos mort?

BENET. Mès d' un cop ho hi pensat. Bè,
no 'ns fassém ilusions, Tuyas,
perque encar que no 's trovès,
jo 't dich que 'l vaig veure caurer

TUYAS. Sí, pero al moment aquell
os vá suspendre la forsa
que venia de Sellent.

BENET. Sí, y després del combat
que no 'ns vá anar gaire bè,
no varem trovar ni rastre
del Artur, y debia ser
que s' endurian lo cos
perque ab naltros no quedès.

Oh, y que guardo d' aquell dia
á la cama un xiribech

que 'm dòna sols per ventatje
sèbre cuan vol cambiá 'l temps,

TUYAS. ¿Y ahònt vas aná ahí vespre,
que vaig sentí obri á las déu?

BENET. ¡Jo!

¿No vas sentí dos tiros?

TUYAS. ¿Quins tiros?

BENEN.

TUYAS. Jo crech, Benet,
que un dia t' eixirà mal
lo que fas.

BENET. ¿Qué?

TUYAS. Es que veitg
que totas las nits las passas
fora de casa.

BENET. Es que preneh
la fresca; en el Setembre
á Palleijá es mòlt calent.

TUYAS. Ja veurás fès massa cosas,
BENET. Mira, aquí jo no faig res
y es vá fent tart.

TUYAS. ¿Ahònt vás ara?
No tardis.

BENET. No tardarè.
Me 'n vaig á dù aquets rosaris
al comprador del Convent,

ESCENA II.

Los mateixos, BARTOMEU.

(*Vestit de dol y mòlt revellit.*)

BARTOMEU. ¿Ahònt vas, Benet?

BENET. Prompte torno.

BARTOMEU. ¿Qué 's diu de bó?

BENET. De bó res.
Es di, ja es bó: que 'ls gabatxos
á tot arréu van perdent.

BARTOMEU. ¡No es mal, aixó! ¿Y la noya?

BENET. En allí la trobaréu.

ESCENA III.

TUYAS, BARTOMEU.

TUYAS. Oncle, ¿qué tal?
(*L' hi acosta una cadira y deixa la feina.*)

BARTOMEU. Avuy sembla
que hi veig menos.

TUYAS. (¡Ay Dèu mèu!)

BARTOMEU. Apenas puch auvirarte,
¡oh! ¡y estich trist!

TUYAS. ¡Trist! ¿Perqué?

BARTOMEU. Tuyetas, es que á vegadas
me pegan uns pensaments!..
si quedaba nn dia cego..
Oncle!..

TUYAS. Perdona, no mès

BARTOMEU.

me tèn's á mi, y si perdía
la vista...

TUYAS. No ho voldrà Dèu.

BARTOMEU. Es que desde aquella diada
comi més vá, menos hi veig.
Mira, acóstat aquí, noya;
no 'm renyis pe 'l que 't dirè:
la guerra ja sabs que 'm costa
ma tranquilitat, mos bèns,
y aquella set de venjansa,
lo que ja may...

TUYAS. No hi penséu.

BARTOMEU. Qué no hi pensi... ¡pobre Tuyas!
que no hi pensi, y un roséch
m' abat com lo corch al róure
que no pot colltorçe 'l vent.
¡Matá á mon fill! ¡Jo matarlo!
¡Son pare!... al fill aquell
per qui tants anys suspiraba,
y tenirlo casi un mes
tant aprop mèu ¡oh! no es pare
qui á son fill desconeix.

TUYAS. Pero, ab tants anys de no véurel.

BARTOMEU. ¿De no véurel? Sempre, sents?
may lo vaig perdre de vista;
en la montanya, al torrent,
en el mitj de la estelada,
de lo mestral en los plechs,
en mos somnis de venjansa,
en mos deliris... ¡jarréu!
solsament deixi de véurel
quan al devant mèu va ser.

TUYAS. Quin plaher d' atormentarvos.

BARTOMEU. ¿Per ventura en treyèu rés?
Aquella horrible descarga
la sento continuament,
y á mon fill quan cridá: ¡pare!
¿Per qué no hos creguí, per qué?

TUYAS. Bè, oncle, deixeuho córrer;
pero y á mi ¡no 'm veyéu!
Si ya sè... bastant, Tuyetas,
pera ma culpa has sufert;
pero ara penso en casarte.

TUYAS. ¡Oncle!

BARTOMEU. Ho vull; es pe 'l teu bè.
L' home qu' ha de ser, tú ho sabs;
avuy, per ell sols menjém,
y ab amor constant, no ho duptis,
felis encara pots ser.

TUYAS. Oncle, penséu sols ab vos.

BARTOMEU. Donchs ab tú sols pensar dech.
Vaja, contéstam; t' ho prego.

- TUYAS. ¡Qué hos contesti! ¿no diheu que 'm voleu ditxosa?
- BARTOMEU. Si.
- TUYAS. Donchs, deixéume al costadet de vos...
- BARTOMEU. !Bè! ja hi estarás.
- TUYAS. ¡Oncle!
- BARTOMEU. Créume.
- TUYAS. No pot ser, qu' es món cor un érm sorral en ahònt cap flor hi neix,
- BARTOMEU. Ets jóve, y si mòlt bè 's busca rebròlls potsè hi trovarém.
- TUYAS. A la Verge presentalla n' hi faria si n' li haguès.
- BARTOMEU. Tú jutjas las cosas Tuyas per la llum d' avuy no mès. Es l' olvit una cegueta que porta de la ma, 'l temps, y quan d' aprop teu l' allunyi llavors dirás: ho hagués fet.
- TUYAS. Si el temps ma pena deslliura, malehit ne sia 'l temps. ¡Pobres morts! en vostras fossas hònt del mon no os distreu rès, potser llágrimas de cendras pe 'ls que aimareu derranéu, mentres que aquí del olvit lo cábach maneixa 'l temps, fent cada dia mès fondo lo clot hònt vos ensorréu. Oncle, deixèu que á lo ménos jo no siga aixis ah ell.
- BARTOMEU. ¿No 'm vols créurer? Vés, no 't vull; ja que no 'm respectas, vés; ja no t' estimo.
- TUYAS. Sí, oncle, farè lo que vos volguéu.
- BARTOMEU. Aixís m' agradas, aixís.
- TUYAS. ¿En que hos hi ofés? ¡Dèu del cel!

ESCENA IV. :

Los mateixos, MATEU.

- MATEU. Dèu vos guart
- BARTOMEU. Ah, ja ets aquí?
- MATEU. Tinch de parláus, Bartoméu.
- BARTOMEU. ¿No pot sentirho la noya?
- TUYAS. ¡Oh! Tinch feyna.
- BARTOMEU. Vés, donchs ves. (Se 'n vá)

MATEU. ¿No sabeu pas las noticias?
BARTOMEU. Que vols que sápia, si ja
de 'n Bartoméu sols ne quedan
recorts.

MATEU. Aixis fos vritat,
que no tindria de darvos
lo disgust que hos haig de dar.

BARTOMEU. ¡Un disgust! (Sembla que tingui
un roch á dintre del cap)
Avuy tinch mal diá.

MATEU. ¿Si?

BARTOMEU. ¿Qué hi farém? ¿digas, que hi ha?
¿quina noticia es aquesta
que sembla que 't fa tant mal?
¿que perdém poblés y vilas?
¿que ja tornan á guanyar?
¿pus no deyan que perdian
ni jo sè ja en quants combats?
Ah! sento que 'm bull encara,
parlant d' ells, la mua sanch.
Qui poguès torna' á ser jòve...

MATEU. Deixéune la guerra está;
no es aquesta la noticia
que hi vingut pera donaus.

BARTOMEU. Digas, donchs, ¿qué novas portas
que 'm püguin mès afectar?

MATEU. Qu' esteu condemnat á mort,
y que ja hos están buscant.

BARTOMEU. ¡Qu' estich condemnat!...

MATEU. Si, sí;

condemnat á ser penjat
per escarment de traidors.

BARTOMEU. ¡Dèu de Deu!

MATEU. Bè, ningú sab,
fóra els amichs, que siguéu
á Palleijá.

BARTOMEU. ¡Condemnat!...
donéume, Dèu mèu la vista,
clara y á trovarlos vaig;
mes que vingan á cercarme,
que vingan, que res me fa.

A veure qui aquesta òrdre
s' empenya á portarla á cap.
Sento renaixe en mon pit
tot món ardiment d' avans,
y el cor que ab rabia aleteija
com au que 's vol enlayrar.

Vingan á punxar la fera
qu' está quieta en sòn cau.
¡Ay! dels que á sòn jás s' acostin
son repós á destorbar,
pus mès asseràts que 'l ferro

(Ab rabia.)

sos gantxuts unglots serán.
Pero... ¡ay!... ¡com creix la forsa!
¡Cego!

MATEU. Bartomeu.
BARTOMEU. ¿Qué faig?

¡Qué fa 'l lleó si li treuhen
los ulls avans de lluytar!
¡Pobre Tuyetas!

MATEU. Deixéus
de desesperos ja vans;
que en lo qu' heu de pensar ara
es lo modo de escapaus.
Lo millor es lo silenci,
y demá, quan passarán
los trajiners de montanya,
entre mitj de ells, escapaus.

BARTOMEU. Y 'ta Tuyas, sense mí,
¿ab qui, Matéu quedará?

MATEU. Es vritat.

BARTOMEU. Sols hi ha un remey;
que tu t' hi casis avans.

(Moviment de plaher en Matéu.)

MATEU. Faré lo que vos volguèu;
ja sabeu que mos afanys
són ferme estimar per ella
sens poderho may lograr.

BARTOMEU. Donchs, Matéu, avuy, no ho duptis,
te juro que ho lograrás.

(Surt Benet y 's posa en un cantó.)

MATEU. ¿Habeu ja parlat ab ella?

BARTOMEU. Ara, á n' aquí hi só parlat.

MATEU. Y hos ha promés...

BARTOMEU. Que faria
lo que són oncle voldrá.

ESCENA V.

Los mateixos, BENET.

MATEU. Donchs, me 'n vaig per arretglarho
per casarnos ben aviat.

*(Que sols la virtut triumfa
diu lo mon ¡oh! ¡vritat grand!)*

(Se 'n vá.)

BENET. ¡Vès, vès, pilló per ma vida
que no ho sè si ho lograrás;
si avuy ens deslliura el Manso,
¡ay, Matéu! ¡ay de ton cap!

BARTOMEU. ¿Benet; ja sabs la noticia?

BENET. ¡Qui dimoni l' ha enterat!

BARTOMEU. Los francesos me condemnan
á mort.

BENET.

¿Y qué? ¿qué hi há?
¿qui ha sigut el ximple que
hos ho ha vingut á explicar?

BARTOMEU.

¿T' afiguras que tinch pòr?

BENET.

Ni l' heu coneguda may;
pero no crech que de dirvosho
hi haguès cap necessitat.

BARTOMEU.

Lo que si vull demanárte
un favor.

BENET.

Dihéu.

BARTOMEU.

¡Ja sabs
que desde nin est á casa,
ja sabs que hórfan al quedar
hi vas entrá, y que mosso
hi vas sè sempre!

BENET.

Es vritat.

BARTOMEU.

Sabs que des que sòch aquí
no 'm sò de casa apartat,
y no conech d' aquet poble
cap carrè, ni xich ni gran.
Donchs voldria que 'm portessis
al Cuartel; jo la destral
durè sota de la manta,
y allí tants n' haig de matár,
que 'm valdrá com si visquès
encara mès de trenta anys.

BENET.

¿Y ara, que vos torneu boig?

BARTOMEU.

Es que 'm sò tant alterat
que 'm tinch d' aguantar lo cor
que fora el pit vol saltar.

BENET.

¿Me voleu créurer calméuse?

y pujeusen cap á dalt,
y hos juro per vida mia
acompanyaus' hi demá.

BARTOMEU.

Benet, te prenh la paraula

BENET.

Preneula...

BARTOMEU.

Donchs anem dalt.
¡Ah, Fransa, Fransa malehida!

(Benet l' acompanya fins á l' escala.)

BENET.

Bè, home, dexéula está.

(Pausa y mirantlo desaparéixer.)

Sembla impossible 'l gran cambi
qu' ha sufert ab sols un any.

ESCENA VI.

BENET, JUAN.

JOAN.

A tu 't buscaba.

BENET.

Tambè
jo á n' á vos. En quant sentiu

tocar las onze, un fanal
fareu posar en lo cim
del campanar, serà senya
de que ja podeu venir.

los del Manso, pus ho volen
per sébre si s' ha traslluít
la entrada que volen fer
avuy mateix.

JOAN.

Donchs aixis

jo mateix li posaré.

BENET.

Y de per vall ¿qué se 'n diu?

JOAN.

Que perden per tot arreu,
que ja ha deixat á Madrid
lo rey en Joseph Botella.

BENET.

Potser que á la fi n' eixim.

JOAN.

Y crech que ha la fi han sabut
que 'l manresá es á qui dins.

BENET.

¿De vritat?

JOAN.

Jo á lo menos
aixis ho hi sentit á dir.

ESCENA VII.

Los mateixos, MATEU, LLUCH, fora la porta.

MATEU.

Convè sébre 'l que 'n Benet
á n' en Joan ará diu,
pus que veig uns moviments
que no 'm agradan ni un xich.
Y ,cóm ho sabrem?

LLUCH.

MATEU.

Quan surti

ho dirá, ó si no...

LLUCH.

Estich

enterat.

(S' apartan.)

BENET.

No ho olvidéu:

lo llum tal com vos he dit.

JOAN.

Desde aquí 'l podrás ben veure.

(Senyalant per la finestra.)

BENET.

Veyam.

JOAN.

Pots estar tranquil.

(Se 'n vá.)

ESCENA VIII.

BENET y. TUYAS.

BENET.

Tuyetas...

(Surt Tuyeta

Vaija al sellé
tot lo que tinguéu á dalt
de roba y demès.

s.)

- si acás femho áb mès motiu.
¿T' ha parlat de rés ton oncle?
Bè m' ha parlat.
TUYAS. Y ¿qué hi dius?
MATEU. ¿Y qué voléu que vos diga?
TUYAS. ¿no ho sabeu?—¡pobre de mí!—
No sabeu que per l' amor
tan sech haig de teni 'l pit
com las pedras que s' aixecan
¿del Monserrat en lo cim?
MATEU. Jo m' aconsolo de tot,
perque es tant la set que tinch
de ton amor, que no miro
ab quin got l' haig d' englotir.
TUYAS. Ja may, Mateu no espereu
d' amor lo mot mès petit.
pus que temeria ofendrer
al que amant al mon tinguí.
MATEU. ¿Es di que ni una esperansa?
TUYAS. Ni una, es lo que habeu dit
MATEU. Has enganyat á ton oncle...
TUYAS. ¿A n' ell qué l' hi haig de dir?
MATEU. Donchs, tu vols desesperarme.
TUYAS. Mateu, si no puch.
MATEU. Aixins
res tinch ja per agrahirvos,
y aquí sols hi estich patint.
¿Vols que abandoni á ton oncle,
que no torni mès aquí?
TUYAS. ¿Perquè Deu meu 'm deu vida
si tinch de patir aixins?
MATEU. Per derrera volta, ¿ho vols?
TUYAS. No
MATEU. ¿No?
TUYAS. No, vegadas mil.
MATEU. Allavoras tem' ho tot
de mon amor desmedit;
y lo que han sigut fins ara
favors aquí fets per mí,
desde avuy serán agravis;
si, tu mateixa ho has dit;
res de contemplació, Tuyas,
no, no, no, vegadas mil,
y á comensar ma venjansa
vaig al surtirne de aquí.
Llegeix.
TUYAS. ¿Qué veig? ¡Reina pura!
Condemnat á mort ¡ell!
MATEU. ¿Si?
TUYAS. L' oncle, ¡per Deu! no; salveulo.
MATEU. A tas mans está; ¿'l vols viu?
cásat ab mí avuy mateix;

del contrari, i xo de aquí
y l' entrego á n' els francesos.
Ja sabs lo que 'l parte diu:
aforcarlo, ahont se vulla
que se 'l trovi.

TUYAS. Ho diu, si, si.

MATEU. Sentencia dada per cástich
de brigants y assessins.

(Llegint.)

TUYAS. Vaja, donchs, ¿te decideixes?
Sombra aimada...

(S' hi acosta.)

¡No, fujiu!

¡No 'm toqueu! Aquesta lluita
no la pot sufrir mon pit.

MATEU. Que es la vida de ton oncle.

TUYAS. Feu lo que volgueu, butxí.

Vaix jurar que fora sèva,
seva sols y vull cunplíu.

MATEU. Pero...

TUYAS. Si vos aborreixo

aburriume també á mí

MATEU. Está bé; tu ho has volgut. (Va per anarsen.)

TUYAS. Jo no; ¡Dèu!

ESCENA XI.

Los mateixos, BARTOMEU, baixant

BARTOMEU. (M' hi adormit.)

¿Qu' esteu á las foscas? Tuyas,
encèn llum.

MATEU. Ja es cego. (Ab ironia á Tuyas.)

TUYAS. Sí.

MATEU. Bartomeu.

BARTOMEU. ¿Qué?

TUYAS. Compassió.

MATEU. ¿Perque no hós fiqueu al llit?

BARTOMEU. Deume un llum.

TUYAS. ¡Oh!

MATEU. No... n' hi há.

BARTOMEU. ¿No n' hi ha? ¡oh! no, mentiu.

Mateu un llum.

MATEU. Es que...

BARTOMEU. Noya:

m' enganyeu... ¡calieu! ah si.

Cego, pobre de mí ¡cego!

Ja lo castich de Dèu tinch.

Ja may mes del sol espléndit

veuré los raitgs esquisits,

ni de verdas margenadas

los esmolssats rebellins;
ja per mi ni fonts llisquentas
hi haurá, ni ausélls bonichs
com poms de flors que per l' ayre
la tremontana ha esparxit.
Postas de sol, bells retauls
sortits del pincell diví,
mes negres que llars fumosas
hos veuran mos ulls sens brill.

MATEU.

Bartomeu.

TUYAS.

Oncle.

BARTOMEU.

Què 'm queda

ja en lo mon? ¿què 'm queda? Si,
sols lo recort de ma culpa
destralejantme mon pit.

TUYAS.

¿Ja jo no so res per vos?

BARTOMEU.

Filla meva, vina aquí;
tu seràs l' estel que 'm guii
en ma eterna y fosca nit

(Tuyas s' hi abraça.)

Mateu, Tuyas.

TUYAS.

(Mare mia.)

BARTOMEU.

Jureume tots dos aquí
unirvos per estimarme.

MATEU.

Ja veyeu que m' es precis.
Tuyas, ton oncle ho demana
¿ho farás?

BARTOMEU.

¡Tuyetas!

TUYAS.

Si.

seré vostra mentras visca.

BARTOMEU.

Gracias.

MATEU.

(Ja ets meva á la fi.)

BARTOMEU.

Ara, acompanyam Mateu
al meu quarto; ánsia tinch
de resar,... pus sols me quedan
ulls per veure á Deu benehit.

(Mateu lo acompanya á dalt)

ESCENA XII.

TUYAS, luego ARTUR.

Mentras visca, li so dit,
mentras visca, si Mateu.
¡Ah! lo estrany só de ma vét
al dirho, no has advertit.
Tú el fallo m' has arrancat
que al pit tancat hi tenia,
sens mirar que quan sortia
fins l' ayre ha quedat jebrát.
Ja que ho vol la meya sort

jo 't deixaré satisfet;
tal volta á un cadavre fret
no l' hi demanis amor.
Fóra jo de la palestra,
venjansa no pendrà d' ell...
de ma mort sia 'l cautell
lo salt d' aqueixa finestra.
Mateu, afeigeix mes fel
al sartèll de tas maldats;
sens volgué haurás ajuntats
dos sers amants en lo cel.
¡Mare mia! ¡verge pura!
déu à mon amor adicte
compassió per mon delicte!
trobi abaix ma sepultura.

Cansó d'una

(Va á tirarse per la finestra. Cant de Artur á fora. Pausa.)

Es ilusió? ó esque morta
soch ja abaix y el sento à n' ell?
Lo vent son accent me porta!
Canta, veu, canta mes forta;
atravessa aquet cansell.
¿Serà palma de martiri,
ó es que en mon cap lo deliri
va bessant perque li sobra?
Ay! si aquella porta s' obra,
la vida es, ó 'l cementiri.
Petjadas sento, es segur;
oh! deixeu-me ilusions vanas,
per fer mon pesar ines dur
seràn duas veus jermanas.

(Tuyas no es mou del primer terme.)

ARTUR.

¡Tuyas, Tuyas meva!

(Avants de sortir y ab crit del ànima.)

TUYAS.

¡Artur!

ARTUR.

¡Tuyas meva!

(Ab gran deliri.)

(Sortint y corrent á abrasassarse. Petita pausa.)

TUYAS.

¡Calla, calla!

¿No sents com pahorós lo cor
estranya no haberse mort
ab lo goitg que al pit estalla?

¡Artur meu! ¡Artur amat!

ARTUR.

Deixam, deixam tas mans pendre.

TUYAS.

Pobre Artur! com pot comprendre
la mua felisitat...

¿Com lo que sent podrà dir
el qui troba un ser amat,
quan està cert, conformat,
de que ha deixat d' existir?
Sols te dirè, sens recel,
que es tant geganta figura,
com la mes alta ventura
que 's puga gosar al cel.

Jo no 't temo, sort avara,
ni à ma veu avuy acut;
vina, atravessa l' escut
que aquí à mos brassos tinch ara.
Càlmat.

ARTUR.
TUYAS.

Pero aquet miracle
¿cóm es, que nó me 'l comprench?
Sols vè la ditxa, la prenh
sens mirar d' avans l' obstacle.

ARTUR.

Càlmat un poch, vida mia,
y aquí 't deixarè enterada,

TUYAS.

Per tú à la verje adorada
li pregaba cada dia.

ARTUR.

Escolta ma veu alerta
que en lo esplicar serè breu.

TUYAS.

¿Estàs segur, Artur meu
de que só del tot desperta?

ARTUR.

Pobre Tuyas.

TUYAS.

¿Esbadadas
ne tinch del tot mas parpellas?
Si somnis sou, horas bellas,
quedeu per sempre aturadas.

ARTUR.

No son somnis, per ventura,
sino un cel de realitat.

Escolta, y sabrás aviat
la meva estranya aventura.

Al sonar, l' horrible só
y al ferir lo plom mon pit,
caiguí en terra mal ferit
sens dar-me de mí rahò.

Y al dar altre cop al mon
ma vida un raitg d' esperansa,
'm vaig trovar dins de Frausa
sens saber cóm ni ahont.

Mes quan ja convalescent
vaig estar, van enterarme
de que mitj mort vá lliurarme
la guarnició de Sellent.

Al hospital de Narbona
catorse mesos hi estat,
fins que d' alta 'l mes passat
vaig sortir per Barcelona,
y quan he pogut sorti'
pe 'l lloch en ahont tu estavas,
he vingut per si 't trobavas
lliure per aimarme.

TUYAS.

¡Ah! Si.

ARTUR.

¿Mes, l' oncle, no sabs qui es?
Si, Tuyetas, ja ho sè ara.

TUYAS.

En Bartomeu es mon pare.
¡Y d' ell no 'm preguntas res!

ARTUR.

Ja estich del tot al corrent.

Duportier en son llit de mort
de tot me va donar nort;
pero aqui que niugú ho sent,
deixa que ignori 'l mèu pare
qu' encara tè 'l fill ab vida,
pus que la seva, entristida,
corre un gran perill encare,
y si acás aquet perill
son fat malvat vol que cargui,
que sa mort al menys no amargui
lo torná á perdre son fill.

TUYAS. ¿Y vols di que aixó es vritat?

ARTUR. Y que l' estan buscant ja.

TUYAS. ¡Oh! la Verje no ho voldrá.

ARTUR. Fins jo 'n soch comisionat.

TUYAS. ¿Y tu sabent ja que no es
la Fransa la teva terra,
segueixes sentnos la guerra?

ARTUR. No, Tuyas; mes si 'm passés
als vostres, no podria ara
tan fácilmente se alcansat
lo perdò que demanat
finch avuy per lo mèu pare;
mes quan ya alcansat ne sia,
ó perduda la esperansa,
ja no 'm tindrà pas la Fransa
á son servey ni un sol dia.

TUYAS. Quin dia será senyor
que vostres brassos nuosos
sigan per conruá 'ls trossos
hont s' hi pert ara la salhor.
¿Quán sentirè la campana
no brandant per guerra fera,
que hos cridi á missa primera
del auba á la llam galana.

ARTUR. Ab calma tal jorn vindrá.
Deixa que me 'n vaji ara
perquè no 'm veji 'l meu pare.

TUYAS. No tingas por, no 't veurá.

ARTUR. ¿Qué vols dir?

TUYAS. Desde aquell dia
que 'l recort sols me contrista,
s' anaba minvant sa vista,
tant, que apenas no 'n tenia.
Mes avuy, fa un sol moment
que de dormir s' ha aixecat,
y al despertar s' ha trobat
cego del tot.

ARTUR. Deu clement!

Al menos s' ha de salvá
sa vida.

TUYAS. es vritat si, si.

ESCENA 'XIII.

Los mateixos, MATEU.

MATEU. ¿Qué miro? ¿L' Artúr aquí?
¿qui l' ha fet resusità?
¿Qué fas Mateu? ¡Sort maleida!
sa presència fins me treu
l' ajuda de 'n Bartomeu...
jugarém vida per vida. *(Agafa la destral.)*
¡Artur!

ARTUR. Mateu.
TUYAS. ¡Oh!
MATEU. Jó ó vos.

es just que en lo mon hi sobri
que ha nostres peus l' infern s' obri
perque se 'n traguí un dels dos.

TUYAS. Mateu!
ARTUR. ¡Oh! deixal venir; *(Trayent l' espasa.)*
y pus l' infern ha aclamat,
avans de poch hi haura entrat.

TUYAS. Detenius, feuho per mí. *(Al mitj d' ells.)*
¿Cóm lo genit de la guerra
l' ajuda hos pot da? inhumans!..
'Vaig lo ferro, que jermans
sòu, y fills d' aquesta terra.

ARTUR. ¡Oh! *(Abaixant la espasa.)*
MATEU. No m' atura ningü.

TUYAS. Donchs, jo rebré 'l cop mortal.
MATEU. Retirat, ó la destral
caurá primè' sobre tú.

ARTUR. ¡Tuyás!
(Volent separarla. Lluch se coloca detrás l' Artur.)

TUYAS. Mátam... ¿per qué tems? *(A Mátèu.)*

ESCENA XIV.

Mateixos, LLUCH, luego, BENET.

LLUCH. Matèu, descarrega ara. *(Aguantant á Arturo.)*
ARTUR. ¡Traidors! *(Crit desgarrador de Tuyas.)*

MATEU. Veyám qui t' ampara.
(Alssant la destral.)

BENET. Jo; que sempre arribo á temps.
(Ab carèta, capa y trabuch.)

TOTS. ¡El Negre! *(Pausa. Quadro.)*

BENET. ¡Vaya una hassanya!

¡Sempre pintant la cigonya!
Hasta me 'n dono vergonya

- MATEU. de que sigueu fills d' Espanya.
¿Qui sòu sòmbra malehida
que á mòm pas sempre hos poséu?
Dihéu, ¿quí sòu?
- BENET. La má de Dèu
que 'os segueix sempre.
- MATEU. Mentida.
Sòu un home que s' ampara
baix l' escut d' una careta;
no la déu teni' mòlt neta
qui sempre 's tapa la cara.
- BENET. De destaparla hora fós,
no hos dará per cert ventura,
pus serà senyal segura
de que 'n viureu pocas vos.
Aném seguint la palestra
y alegréuse 'n si la duch. (Pausa.)
Mira, mentrestant, tu, Lluch,
salta per' 'questa finestra.
- LLUCH. ¿Qui, jo?
- BENET. ¡Au! ¿que tinch que fè'?
- LLUCH. Miréu qu' es mòlt' enlayrada. (Aterrat.)
- BENET. Ja ho sè; ja he medit l' alsada,
ja sè que 't farás malbè.
- LLUCH. Pero...
- BENET. Mitj minut te dono. (Apuntantli.)
- LLUCH. No.
- BENET. Donchs, au, salta aviat.
- LLUCH. Si moro... ¡Dèu mèu! pietat.
(Persignantse. Se tira.)
- BENET. Si fas mèu mal t' ho perdono.
Ara vos, sortiu d' aquí: (A Matèu.)
encar' convè que viviu. (S' en vá.)
- ARTUR. Pero... ¿quí sòu vos?
- BENET. Veniu.
- TUY. Y ART. ¡Benet!
- BENET. Encar no 's pot dí'.
- ARTUR. Tas valentias m' ofuscan;
pero que 't perts, bè repara.
- BENET. Sols aquí m' heu vist la cara,
y es al Negre á n' á qui buscan.
Ara en lo qu' hem de pensar
es en salvá' al Bartamèu,
pus fins temu que 'n Matèu
no 'ns el vagi á delatar.
- TUYAS. No ho crègueu, m' estima massa,
y no ho farà.
- BENET. Es mòlt possible
veyent en vos impossible
sòn intent en eixa casa.
- ARTUR. Es mòlt tart, y veig segú'
que l' indult no serà aquí.

BENET. A las onse ha de veni' el Manso á dá' un cop segá'.

ARTUR. Donchs, la mèva companyia faré sorti' per Sellent aixís serán ménos gent y se 'n farà mòlt més via; que encara que trahir me 's dur á qui he servit tant leal, m' ho mana ab accent fatal la veu del deber.

BENET. *¡ Be, Artur !*

La senyal per -lls será perque vingan sens recel, un llum que com roig estel hi haurá dalt del campaná.

ARTUR. Pochs en sortirán ab vida si dú la gent que han contat *(Tocan las once.)*

BENET. ¿ Sentiu ? las once han tocat; cap als vostres desseguida.

Ara la senyal lluirá del campanar en lo cim, y á n' aquí el refors tenim. *(Crits molt fondos.)*
S' ouen crits.

TUYAS.

BENET.

ARTUR.

Déixals està.
Pus á mon lloch me 'n vaig jo.
Adios.

(A Tuyas.)

TUYAS.

ARTUR.

¡ Adeu !
Prega ara perqué lliurem al meu pare.

TUYAS.

ARTUR.

Fassiho Dèu.

No tingas por, que ja may ell ne comporta que triunfi la vilesa.

(Se 'n vá.)

TUYAS.

BENET.

Me 'n vaig dalt.

Y si sents fressa pensa que guardo la porta.

(Tanca.)

ESCENA XV.

BENET, sol.

Quin silenci sepulcral...

(Pausa.)

Feu Dèu mèu que al fi n 'eixim.

(Mirant per la finestra.)

Del campanar en lo cim

encar no llú la senyal.

Tal quietut á fè m' aterra,

los minuts están passant

y res se veu...si en Joan

s' ha errat d' hora, s' esguerra

tot lo plan... que fan no sè...

feu que no siga Dèu mèu!...

ESCENA XVI.

BENET, ARTUR.

ARTUR. Benet, obra... en Joan jeu
mort á un recó del carré. (Espantat.)

BENET. Llamp del cel, tot s' ha perdut.

ARTUR. Veuré de posarli encara.

Vetlla tu per lo meu pare (Rumor creixent.)

BENET. Lo llum Artur, sino aborta

lo plan que tot ho abona.

Si son ells, per molta estona

en tindrán pr' obrí la porta.

Hi vaig corrents.

ARTUR.

BENET.

Si per Dèu.

(Tanca y es posa á escoltar p' el pany.)

Sòrts remors pe' l carrer s' ouen.

(Venint en escena.)

Ay de nantros si no' s mouhen
los esquadrons.

ESCENA XVII.

BENET, BARTOMEU.

BENET.

Bartomeu....

BARTOMEU.

La mort sos correus m' envia
per lo vent que per alt passa,
qu' encar que no veig la plassa,
sento la gran crideria.

BENET.

¡Amagueus, per Cristo nat!

BARTOMEU.

No, no' m vull amagá;

(Queda dret al mitj de la escena.)

que vingan, al Manresá
no' l trobaran amagat.

Y quan est temps siga f'uit

puga la historia responra

que al mori ho feyan ab honra

los manresans del any vuit.

Y not pensis que' m fa fresa.

derramá' al fi ma sanch tota

pus que d' ella, cada gota,

'n costa un pou de francesa.

Y per consol me 'n enduch

al altre mon per distreurem,

los fets hont hi pogut veurem

desde San Fructuós al Bruch;

y n' hi ha tants, que si alli 's cull

de la historia lo que 'ns toca,
no hi haurá single ni roca
hont no n' hi hagi algun full.
Ja s' acostan.

(*Remor molt prop.*)

BENET. Jo en aquí
moriré ab vos, matant.

BARTOMEU. No; Benet, basta de sanch;
deixam á mi sol mori'.

ESCENA XVIII.

Mateixos, OFICIAL fóra.

OFICIAL. Obru.

BENET. No; la porta es forta.

BARTOMEU. Ja sent de sanch la farum
lo llop famejant. (*Forsejan la porta.*)

BENET. ¡Lo llum!
(*Mirant per la finestra. Gran alegria.*)

Resisteix, resisteix, porta.

(*Ja del manso la partida
deu posarse en moviment.*)

Potse encara, Dèu clement!

pogneu salvarvos la vida.

BARTOMEU. Benet, deixam, deixam sol,
pus ja la porta va á terra.

¡Sálvat!

BENET. ¿Y vos? (*Per la serra
se sent com mimvat udol;
son ells.*)

BARTOMEU. ¡Oh! 't malehiré

sino fujes desseguida,
no sacrificuis la vida
inúltiment.

BENET. Tornaré. (*Despres de lutjar interiorment, va es-
cala amunt.*)

ESCENA XIX.

BARTOMEU, OFICIAL Y SOLDATS. Cuatre ab atxas encesas.

OFICIAL. ¿El Manresà?

BARTOMEU. Aquí 'l teniu.

(*Sempre dret al mitj de la escena.*)

OFICIAL. ¿Vós sou?

BARTOMEU. Jo soch; el mateix.

¿Per ventura no s' coneix
ab lo tó fer que 'm sentiu?

OFICIAL. Sabeu que deheu morir
sense formació de causa?

BARTOMEU. Lo que m dol es eixa pausa;
cego soch, deume 'l camí.
Deume 'l, que ja no' contrista
hórfan del llum' ber quedat,
pus aixis m' ha deslliurat
de veureus la meva vista.

OFICIAL. Ara conech que sou vos
per lo fel de vostre accent;
vostre cos brànderá el vent
per escarment de traidors.

BARTOMEU. La traició l' habeu portada
vosaltres per tot arreu,
mes al fons del Pirineu
la veuréu somergollada;
que ja sovint se llambregan
de vostras altas banderas,
las águilas altaneras
que per la pols devategan.
Mateume, mateume aviat,
pus que fins me don racansa
sentirne aquet tuf de Fransa
desde que aquí habeu entrat.
Y alseu mon cos per deshonra
de la forca en lo dret pal,
que no estaré may tant alt
com alta deixo ma honra.

OFICIAL. Lliguenlo y aquí penjat
al peu de la casa siga.

BARTOMEU. Creyeu que 'l serho ja 'm triga.
Lliguen bè, fransés malvat.
Y ab lletras d' orgull eseritas
no hos apunteu eixa hasanya,
qu' encara sou dins d' Espanya
y son llunyanas sas fitas.

(Ho fan.)

ESCENA XX.

Mateixos, TUYAS.

TUYAS. ¡Oncle!

BARTOMEU. ¡Ah!

TUYAS. Reyna adorada!
perdoneulo. (Tirantse als peus del oficial.)

BARTOMEU. Re 't denigra;
y no preguis... ¡quán lo tigre
á sa presa ha perdonada?

TUYAS. Oncle, un bés. (Lo besa.)

BARTOMEU. Mirant l' espill
d' aquell dia estás de dol,
sols qu' ell hi anaba sol
y jo hi trobaré á mon fill.

OFICIAL. Ja està; au, que 'l temps avansa.
BARTOMEU. May mon cor de tu s'allunya (A Tuyas.)
No olvidis may Catalunya (Ab gran crit.)
la traició de la Fransa.
(Los soldats retxassan à Tuyas que cau arrodillada al mitj de la escenà. Pausa.)

ESCENA XXI.

TUYAS y MATEU.

MATEU. En cambi de ton amor
¿vols sa vida?
(L' agafa per un bras y Tuyas lo retxasa.)
TUYAS. ¡Ah!
MATEU. Encara
un minut de temps tens ara...
TUYAS. Si... pero no, cruel traïdor.
MATEU. Ja son en á l' altre part,
(Mirant per la finestra.)
ab un crit...
TUYAS. ¡Fera malvada! (Ab ràbia.)
MATEU. Ja tè la corda lligada.
TUYAS. Atureuse... si... (Remor de gent.)
MATEU. Ja es tart. (Pausa.)
Del remordiment la destra
may deixarà de signarte,
mira son cos, per guaytarte
(Agafantla per un bras y acostanla à la finestra; Tuyas mira dona un crit y es tapa d' ulls.)
penja devant ta finestra.
Gosa ab l' Artur mentrestant
la ditxa tan somniada,
ditxa que 't vindra tapada
sempre ab un vel tint de sang.
TUYAS. Vel que vos haureu pintat
ab vostra trassa traïdora... (Ab arranque.)
¡Deu del cel! ¿pera quina hora
gardeu lo llamp pe 'l malvat?
(Se sentan las cornetas de caballeria que tocan de lluny
martxa, van acostanse y luego disminuint; remors.)
MATEU. ¡Qu' es aixó! (Acostanse à la porta)
TUYAS. ¿Pot ser que sia
la del cel santa venjansa?
MATEU. ¿Qué miro? p' el poble avansa
estranya caballeria.
(Campanadas y canonadas mòlt lluny pus figuran que s'ouen
de Martorell.)
TUYAS. No en vá á lo cel mon prech llanso.
MATEU. Dèu de Dèu; quin espetech!
¿mès qui són que no 'ls conech!

TUYAS. Si; son los caballs del Manso.
MATEU. ¡Del Manso! (Aterrát.)
TUYAS. ;Si en dú de gent!
Aqui... als nostres... (Cridant.)
MATEU. Desgraciada
resta ta boca tancada
(Volen taparli la boca ab la ma.)
(Ja creman el campament.)
L' Artur ¡ha! no 'm pescarás;
Quan arribi el teu amant
digas que ha fujit volant
l' ausell.

TUYAS. ;Ah! No passarás.
(Agafa la destrál que hi ha enterra y no el dexa pujar l' es-
cala.)

MATEU. Tuyas, cúita feste enrrera.
TUYAS. Avansa... , qué fas cobart?
Vaja, avansa:... ja l' izart
s' es convertit en pantera

(Los clarins de Caballer a que fins ara haurán tocat marcha
mòlt fonda, tocan atach també fondo, fins l' ultim vers del
drama y desde allí fins que cau to teló, ultre vegada marcha
clara que figurí un altre ascuadrò, acompañada de cano-
nadas fortas.)

ESCENA XXII.

Mateixos, BENET ab dotse ó catorse de Somatent, luego ARTUR.

BENET. Bè. (Ab capot y sense careta.)
MATEU. ;Tu! (Aterrát.)
TUYAS. ;Ah!
(Alegre. Llensant la destrál)

BENET. Heu quedat fret.
No temeu, que lo qu' es ara
a la fi 'm veyeu la cara.
¡Me coneixeu?

MATEU. ;En Benet! (Sorprès.)

BENET. Vaig di que cuan l' hora fòs
la veuriau sens ventura,
pus fora senyal segura
que 'n viuriau pocas vos.
Minyons: aqui hi ha firmat
(Ensenyant un paper.)

son crim y Dèu lo perdoni;
que 'l just cástich se li doni
per traïdor y afrancesat. (Lo lligan.)

ARTUR. Penjat en la forca sia
hòn lo cabo ha mort trobada.

BENET. May; aquella corda honrada

en son coll s' embrutaria.
Pera tractarlo com cal
per assessi y per traïdor,
no hi ha cap corda millor
que la corda de un ronsal.

(Benèt y dos del somatent se l' emportun.)

¡Venjanssa! (Artur dintre.)

ARTUR.

MIQUEL.

ARTUR.

¡Artur!

Manresans!

(Espasa en mà y ab ademan imponent y furiós.)

à la fi 'ns toca la tanda;

alssém lo cos que l' vent branda

fentl' ho penó en nostras mans;

ell ne donará valor

si d' algu el perill l' allunya,

Somaten!.. per Catalunya! (Crit frenetich.)

per l' héroe que han donat mort.

Que sia lo dia aquet

de estermini y de matansa

y 'ns paguin los fills de França

lo deute que 'ns han contret;

y quan los poch's qu' haijin fuit,

à n' allí tornin un dia,

pugan dir lo que valia

un Manresá de l' any vuit.

CANT DE ARTUR DURANT EL DRAMA.

*Ninetas de la bora del Cardoner
com lo pollánch airosas, que aprop hi creix,
Si la victoria França pot conseguir
jo me n' duré de totes la mes gentil.*

OBRAS

DE ANTON FERRER Y CODINA

— o o o o o —

*Estas obras se venden
en la librería*

ACTES.

Las reliquias d' una mare.	3
Un gefe de la Coronela.	3
Lo gat de Mar.	4
Lo paijés de l' Ampurdá.	3
La casa pairal.	3
Un Manresá de l' any vuit.	3
Aucells d' América.	1
La perla de Badalona.	1
Peró.	1
Lluch-Llach, zarzuela.	2
Catalans á Orient, zarzuela.	2
Celos d' un rey, zarzuela.	1